

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівими

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

41 (574), 14–20 жовтня 2010

Дмитро ПАВЛИЧКО МОВА

У Софійськiм храмі моли́ться Оранта,
Кров у зорях видно — йде страшна доба.
Знов російську мову в мову окупанта
Обертає служба владного раба.

Знов закон готують куплені нардепи,
Царськими дяками писаний стокрот,
Щоб завмерли дзвони Хмеля і Мазепи,
Щоб язик розрізав сам собі народ.

Здобули ми волю й віддали хахлові.
А де наша мова, знята із хреста?
Йде на хрест під свисти й насміхи совкові,
Пу́та шовком шиті, на скабі — уста.

Моли́ться Оранта, ставши на коліна,
Будем повторяти, стоячи навкруг:
Мова — то свобода, мова — то Україна,
Мова — то держава, то безсмертя дух!

Вчуйте нас, народи, мовами своїми
Плекані, натхненні і повік живі,
Хочем розмовляти не як мертві міми
З вами у Нью-Йорку, в Римі, чи в Москві.

Ні, ми не двомовні люди-недоріки,
Ми — із цього світу, знаєм сотні мов.
Але наша мова, дана нам навіки,
То — земля, де предків не змовкає кров.

Ми помрем за неї на майдані Львова,
На полтавськiм полі, як було нераз.
Ми помрем і встанем, нас покличе мова,
Що не вмере ніколи, як звелів Тарас!

8 жовтня 2010 року

Фото Олеса Дмитренка

ОБОРОНИМО — МОВУ! ВРЯТУЄМО — УКРАЇНУ!

Закликаємо Тебе прийти на **Софіївський Майдан 14 жовтня о 18.30** і зупинити наступ на українську мову та нашу державну незалежність.

Ти знаєш, що у Верховній Раді зареєстровано проект закону "Про мови в Україні", ініційований Партією регіонів, Компартією та блоком Литвина. Цей законопроект спрямований на запровадження в Україні режиму тотальної русифікації, а отже, є інструментом знищення української мови.

Якщо ти залишишся байдужим, буде по-

топтана твоя гідність, а твоя країна перетвориться на колонію Росії, де тебе вважатимуть людиною другого сорту, а твої діти гинутьимуть в імперських збройних авантюрах.

Станьмо разом і вимагаймо від влади зняти з реєстрації антиукраїнський законопроект, а натомість вжити рішучих державних заходів для запровадження української мови в усі сфери суспільного життя відповідно до вимог Конституції України.

Народний Комітет Захисту України

ЯКА ВОНА, СТРАТЕГІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ?

3,4,5

УПА БУЛА АРМІЄЮ НАРОДНОЮ

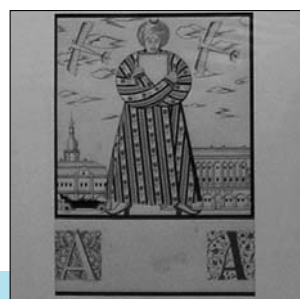
6–7

ГОЛОВНА РАДА "ПРОСВІТИ" ВИРІШИЛА

8–9

КНИЖКОВА ГРАФІКА ХХ СТОЛІТТЯ

13

НАВЕРНЕННЯ ДО МУЗИКИ

15

НАРОД — ВИЩИЙ «ОРГАН ВЛАДИ» В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

Конституційний Суд України 1 жовтня ц.р. скасував прийнятий Верховною Радою 2004 року Закон “Про внесення змін до Конституції України”. Відтепер у державі діє Конституція в редакції 1996 року. Як розцінити рішення КС з правової точки зору? Як воно породило правові наслідки і колізії? Про все це в інтерв'ю, яке дав нашій газеті Голова Українського юридичного товариства Олег БЕРЕЗЮК.

— **Пане Олеже, як оцінити зміни, що були внесені до Конституції у грудні 2004 року, чи була потреба не просто їх скасувати (зараз не говоримо про спосіб, у який це зроблено), а й повертатися до Конституції 1996 року?**

— Скасування політичної реформи 2004 року слід було очікувати, оскільки однією з причин виникнення системних соціально-політичних криз в Україні з 2005 до 2010 року була саме Конституція України. Відсутність балансу між гілками влади породжувала виникнення конфліктів навіть у рядах провладної коаліції, що не давало можливості налагодити ефективну роботу державного механізму. Очевидно, що таку Конституцію потрібно було змінювати, але чи варто було повертатися до Основного Закону в редакції 1996 року?

Не зайвим буде нагадати, що головною причиною проведення так званої політичної реформи і внесення змін до Конституції 2004 року було небажання наділяти майбутнього президента України надто великими повноваженнями з метою недопущення узурпації влади в країні однією особою.

До речі, саме Партия регіонів була основним ініціатором проведення конституційної реформи, оскільки не мала на той час реальних шансів провести свого кандидата на посаду президента України.

— **Тож Основний Закон держави змінювався під ті чи інші політичні сили?**

— Сьогодні ситуація змінилась. Віктор Янукович — Президент України і йому потрібні відповідні повноваження для того, щоб управляти державою, а Конституція у редакції 2004 року створювала формальні перешкоди. У зв'язку з цим у вищих ешелонах влади було ухвалено рішення через Конституційний Суд скасувати зміни до Основного Закону і повернутись до Конституції 1996 року.

— **Як розцінити це рішення з правової точки зору?**

— Обґрунтованим таке рішення можна назвати хіба що з точки зору політичної доцільності, але якщо виходити з того, що Україна

є правовою і демократичною державою, то дії влади і рішення Конституційного Суду протиправні, що викликає занепокоєння.

— **Що саме конкретно? Як тепер маємо правові колізії?**

— Протягом останніх п'яти років діяла нова Конституція і практично ніхто не заперечував проти її легітимності. На її основі приймалися закони, видавалися укази президента, взагалі вся країна жила відповідно до норм нової Конституції. Тепер рішенням КС Конституцію зразка 2004 року визнано нелегітимною, що тягне за собою нелегітимність усіх законів та інших нормативно-правових актів, прийнятих на її основі, а також рішень та розпоряджень посадових осіб, прийнятих з 2005 до 2010 року. У зв'язку з цим потрібно проводити реституцію, тобто повертатися до того стану, який був до 2004 року.

Якщо закони ще можна переглянути і привести у відповідність до Конституції, то як бути з відповідними рішеннями органів державної влади і місцевого самоврядування, які вже виконані? Як скасувати призначення посадових осіб, які відбувались за період дії нової Конституції? Як повернути кошти, які були витрачені на виконання законів та підзаконних актів, ухвалених на основі нелегітимної Конституції і хто має відповідати за збитки, завдані державі у зв'язку з прийняттям протиправних рішень?

Відповіді на ці та багато інших запитань, пов'язаних із визнанням нелегітимним Закону про внесення змін до Конституції, у рішення Конституційного Суду немає. Про що думали судді Конституційного Суду, приймаючи таке рішення, сказати важко, але очевидно, що це рішення Суду виконати буде неможливо.

— **Схоже, КС взяв на себе функцію встановлювати, змінювати конституційний лад у державі?**

— Якщо виходити зі ст. 5 Основного Закону, якою встановлено, що право визначати і змінювати конституційний лад належить виключно народові України і не може бути узурповане державою

Фото Ксенії Гладішевої

або її органами, то Конституційний Суд взагалі не мав права приймати такого рішення, оскільки повернення до Конституції 1996 року — це фактично зміна конституційного ладу. Скасувати внесені до Конституції зміни Конституційний Суд мав право лише до введення їх у дію, і тоді це рішення було б юридично обґрунтованим і не мало б тих негативних юридичних наслідків, пов'язаних зі скасуванням нормативного акта, введеного в дію.

— **Яким же чином приймати Конституцію і вносити зміни до неї?**

— Враховуючи, що право визначати і змінювати конституційний лад належить виключно народові України, приймати Конституцію або вносити зміни до неї можна було лише шляхом проведення всенародного референдуму.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що процес формування Конституції в Україні не завершився і не завершиться до того часу, доки текст Основного Закону не буде затверджено на референдумі. Відповідно до статті 1 Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”, рішення, прийняті на референдумі, мають вищу юридичну силу щодо рішень, прийнятих Верховною Радою, президентом України, іншими органами влади. Тому твердження, що лише Верховна Рада має право приймати Конституцію або вносити зміни до неї — безпідставне.

Верховна Рада є представницьким органом українського народу, а як відомо, представник не може мати більше прав, ніж той, кого він представляє. Якщо представник починає діяти всупереч інтересам того, кого він представляє, то останній відкликає у нього довіреність і позбавляє права представляти його інтереси. Цей принцип діє й у приватному праві, коли представник діє на шкоду інтересам особи, яку він представляє, і в публічному праві, коли народ позбавляє мандата представницький орган, який діє не в інтересах народу.

Отже, після прийняття Верховною Радою 1996 року Конституції України мав відбутись всенародний референдум, і лише референдум мав визнати легітимність Основного Закону. Тоді б ні Верховна Рада України 2004 року, ні Конституційний Суд 2010-го не могли б скасувати Конституцію України.

Тому цілком очевидно, що Україні потрібна нова Конституція, яка має забезпечити баланс між гілками влади та створити реальні механізми контролю за діями влади з боку народу. Лише у цьому випадку вищі посадові особи не зловживатимуть владою і діятимуть в інтересах народу, що має сприяти становленню і розвитку України як правової демократичної держави.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

«ШЛЯХОМ УКРАЇНСЬКИХ ПАТРІОТІВ»

Нещодавно в приміщенні Спілки письменників України відбулося перше засідання Ради проекту “Шляхом українських патріотів”.

Проект стартував 5 листопада 2008 року на Майдані Незалежності у Києві мітингом-реквіємом присвяченим 40-річчю з Дня самоспалення Василя Макухи на Хрещатику проти окупаційного комуністичного режиму в Україні, та введенню советських військ до Чехословаччини. Також упродовж двох років були проведені заходи з ушанування пам'яті Кирила Осмака, Василя Симоненка, Алли Горської, Олексі Гірника, Валерія Марченка, Олексі Тихого, Юрія Литвина, Василя Стуса, Петра Григоренка, Володимира Маняка, В'ячеслава Чорновола.

Метою проекту є шанування пам'яті, повернення замовчуваних імен, організація різноманітних пам'ятних заходів, відновлення історичної пам'яті про непересічних українців другої половини ХХ сторіччя, які боролися і віддали своє життя за Україну.

Цей проект присвячений 20-й річниці відновлення державності в Україні. Наша задача висвітлити ще свіжі в пам'яті українського суспільства події не стільки з погляду офіційних версій (інколи суперечливих), скільки з позиції Людини. У нас дотепер часто людей продовжують вимірювати за “коротким курсом історії”. Минуле нашої держави багатоманітне. Однозначна позиція тільки тих ук-

раїнців, які залишили нам на згадку непересічні сторінки свого життя і незламну віру в Справедливість, вони — боролися. В цьому, напевне, і полягає відмінність між ними і нами, сьогоднішніми. Їх було не так багато, але сила їхнього духу перевершувала багатотисячні майдани.

До Ради проекту увійшли Р. Андрейко, Є. Бомбар, О. Березюк, О. Гелевей, В. Герасимчук, Д. Гуцуляк, К. Дикань, І. Драч, М. Ковальчук, В. Кононов, А. Кюга, Є. Лупаков, М. Миколайчук, В. Овсієнко, Б. Олійник, П. Осадчук, Н. Осмак, Я. Погарський, Д. Понамарчук, Т. Прогнімак, А. Пушкаренко, М. Пушкаренко, М. Ратушний, П. Романчук,

Б. Ступка, Д. Стус, М. Селюк, Л. Танюк, А. Тарасенко.

Головою Ради проекту обрали письменника і публіциста Дмитра Стуса, секретарем — директора Інституту проблем радикалізму Констянтина Диканя. Автор ідеї й керівник проекту Арсеній Пушкаренко.

На першому засіданні Рада ухвалила рішення створити сайт в Інтернеті для збору і викладення матеріалів про видатних українців другої половини ХХ ст., а згодом за матеріалами сайту видати книжку до 20-ї річниці відновлення Незалежності України. І сайт, і книжка матимуть назву “Шляхом українських патріотів”.

Наступне засідання Ради проекту заплановано на початок листопада 2010 року.

Джерело: mrkiev.com.ua

Президентові України В. Ф. Януковичу

Шановний пане Президенте!

Звернутися до Вас змусили останні події щодо мовного питання. Як відомо, в Україні невдовзі відбудуться чергові місцеві вибори. Правляча Партия регіонів сьогодні втрачає популярність через невдалу економічну політику, яка виливається в різке підвищення цін на ринках на найнеобхідніші продукти харчування, підвищення тарифів на енергоносії тощо. Щоб відволікти увагу своїх виборців від провальних дій в економіці, Партия регіонів вдалася вчергове до випробуваної тактики. До Верховної Ради України було внесено законопроект “Про мову в Україні”. Згідно з цим проектом, російській мові нададуть широкі можливості закріпити за собою фактичний статус другої державної мови, що суперечить ст.10 Конституції України та рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року. Знову українську мову намагаються витіснити із судів, із системи освіти та науки, із державних установ, мистецько-культурних закладів, бізнесу тощо.

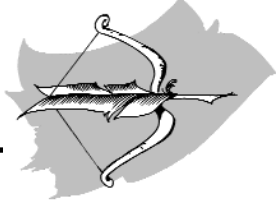
Політику заборон і витіснення української мови з ужитку впродовж тривалого часу енергійно застосовувала російська адміністрація в минулому, а також радянська адміністрація в епоху тоталітаризму. Майже чотири століття українська мова перебувала під загрозою знищення, однак у жаклих умовах вона все-таки вижила і показала свою життєздатність та органічність. Сьогодні в часи становлення і утвердження української державності її знову намагаються витіснити із суспільного життя. Ініціатори цього одіозного проекту затяті українофоби — народні депутати В. Колісниченко та О. Єфремов із тієї ж партії.

Ситуацію щодо мови загострює також перебування на посаді міністра освіти та науки не менш одіозної постаті як Дмитро Табачник, який ще вчора поширював великим накладом антиукраїнські статті з приниженням та образами не тільки чинних державних осіб, а й української нації, її культури. Сьогодні цей горе-міністр витрачає свої сили також на витіснення української мови із системи освіти й науки. З його “легкої” руки ліквідують іспити на знання української мови, впроваджується так званий “вільний” вибір мови навчання в школах тощо.

Сьогодні російській мові в Україні нічого не загрожує. Вона в багатьох сферах суспільного життя посідає навіть домінуюче місце, тому російська ніяк не може бути прирівняна до регіональних мов, яким загрожує зникнення. Навпаки, українська мова сьогодні остро потребує державної підтримки, оскільки тривалий період гоніння на неї не пройшов безслідно. Глобалізаційні процеси у світі в мовному питанні також негативно відбиваються на її становищі в країні. Немає мови — немає культури народу, тому як неоціненний наш скарб українська мова має бути пошанована та збережена для людства в цілому.

Шановний пане Президенте! Ви як гарант прав українського народу несете пряму персональну відповідальність за нездорову ситуацію, що породжується силами, керованими авантюристами від політики в самій державі та поза її межами. Мовне питання надумане, і воно, як шахрайська мічена карта, розігрується між її учасниками. Воно може стати тим спусковим механізмом, що може привести нашу країну до громадянської війни, як це було вже неодноразово в нашій багатотрагедійній історії. Звертаємося до Вас із закликом припинити злочинні дії деяких партій та їхніх провідників щодо української нації та її мови. Не даймо втягнути себе у Морок та Хаос! З надією

**члени Українознавчого клубу “Спадщина”
Київського будинку вчених
Національної академії наук України**

ВИСТУПИ НА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАННЯХ «СТРАТЕГІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ»

МОВНА СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Павло ГРИЦЕНКО,
директор Інституту української
мови Національної академії наук
України

Гуманітарна стратегія держави обов'язково включає питання мовного буття суспільства; її формування має спиратися на докладне вивчення стану функціонування мов, особливо — мови державної, на обґрунтовані перспективи розвитку мовної сфери, на моделі мовного планування.

Епіцентром уваги при цьому має бути стан функціонування української мови як державної, оскільки саме державна мова є визначальною у державотворенні, інтеграції суспільства та його представлення у колі інших держав світу. Жодна інша мова, що функціонує в Україні, не має зовнішніх представницьких функцій і не може бути справжнім інтегратором усього українського соціуму: українська мова не прийшла на ці терени, а виросла з українських сердець сотень поколінь, посилена українською піснею й українською історією, надихнута й пройнята розмаїттям українського довкілля! І цю особливість української мови не зможуть заступити ні політичні інтриги за чужинецькими сценаріями, ні нестримні натиски *недо*-мовної (чи й безмовної) частини владного (?) й депутатського (?) корпусу.

Немає необхідності доводити самоочевидне, що мовна підготовленість особи, її мовна поведінка у соціумі, насамперед — її здатність адекватно сприймати й реагувати на різні форми мовного спілкування у полімовному середовищі, є запорукою психологічного комфорту людини, запорукою її творчого, *не-сірого* буття, її відчуття волі, а не пригніченості, зрештою — фізичного здоров'я.

Сьогодні в Україні щодо мовного буття констатуємо викривлення мовної ситуації, коли мова корінного населення, українська мова, що має

багатомовну писемність, літературу, є науково опрацьованою і закріпленою нормами, саме в себе вдома, в Україні, опинилася в стані **ЗАГРОЖЕНОЇ**. Адже в засобах масової інформації чуємо переважно не-український мовний продукт, ринок друкованої продукції — переважно неукраїнський, а спроби вирівняти ситуацію і нарешті дати системну освіту українською мовою, що спостерігали в останні роки, знайшла войовничих противників у чинному уряді, серед депутатів, державних службовців різного рангу.

Шукаючи різні претексти, щонайменші зачіпки, антиукраїнські налаштовані чільники піддавали і продовжують піддавати сумнівам доцільність утвердження української мови як *справді* державної, створюють реальні перепони до її поширення, узаконення у різних сферах побутування. То дай їм дві, то дай їм три державні мови, аби тільки не державна українська в Державі Україна.

Не варто коментувати, яких травм завдає народові ця відкриття, неприхована наруга над найціннішим, чим століттями пишався український народ — над українською мовою, як глибоко травмують постійні спекуляції навколо мовних питань, яку антипатію і розмежування у суспільстві вони викликають.

Протидія розвитку мови корінного населення держави на державному рівні, внесення антиукраїнських війовничих положень — за якими б лояльними формулювання-

ми вони не були приховані — до програм політичних партій, особливо влади, — це унікальний випадок у світовій історії. Випадок цілеспрямованого нищення держави, нації, культури великого європейського народу, свідоме зведення до рівня мовної і культурної васальної залежності українського народу, що здійснюють керівники, чільники, “слуги народу”, що зручно вместилися на шії цього-таки народу.

Влада гордовито-глуха до аналітичних висновків інтелектуальних провідників нації. Влада демонструє несхитність. А відтак — свою обмеженість. Де ще може бути така, щоб міністр визначального для перспективного розвитку держави міністерства, яким є Міністерство освіти і науки, був неприхованим українофобом. Про це на всю Україну (і не тільки) сказано в аналітичному матеріалі людини, яка є совістю нації, у висновках академіка І. М. Дзюби, опублікованих у газеті “День”. Проте влада й надалі робить вигляд, що така кадрова політика — знахідка нової влади, яку “будує нову Україну” (нову — *неукраїнську Україну!*).

Оце вам діалог влади з найкращими умами нації, оце вам реальна здатність Президента чути голос і волю народу!

Діалог влади з народом, з непродаваною інтелектуальною елітою — це теж складова гуманітарної полики Держави, ознака її здоров'я чи нездоров'я.

Не можу припустити, що нашій владі потрібна лише влада, ще, ще, ще більше влади... А народ з його думами, позицією, сподіваннями — *хай відпочиває... до наступних виборів?*

Сьогодні щонайменше нещирими є заяви про неповноту реалізації прав російськомовних громадян України, неможливість перебувати і вільно почуватися в російськомовно-культурному середовищі, бо переважно російськомовним це середовище було і залишається в останні десятиліття в Україні. А спроби злегка українізувати Україну викликали шалений опір й добре фінансовану й організовану протидію. Російськомовна продукція, творена на великому російсько-

мовному обширі, безперешкодно є доступною в Україні, займає більшу частину мовного простору.

А чи є ще десь у світі той материк українськомовної творчості, ареал продукування українськомовного тексту, який би так, як російськомовна продукція, могли бути привнесені з-поза меж України? Немає. Вдома не дають творити і не підтримує влада, деінде — зась! Вихід один для українськомовної спільноти — тихенько зникнути з цієї старенької планети. Лише куди?

Сьогодні безвідповідальними перед європейською і світовою спільнотою і антигуманним за суттю є нищення функціональної повноти української мови в Україні — єдиною в світі арелі її природного виникнення, розвитку, на її історичній батьківщині: немає іншої України, де б творилася українська мова і українськомовна і українськомовна культура.

Збіднимо, знищимо українську мову й українську культуру — знищимо Україну.

На одну велику культуру збідніє людська цивілізація.

Чи цього прагне наша Верховна Рада, Президент України?

Знаю, саме це є метою діяльності окремих горе-міністрів.

Пильнуймо: українська мова в небезпеці!

Відтак — гуманітарне майбутнє України в небезпеці!

...Насамкінець хочу поінформувати, що здійснена в Інституті української мови НАН України та в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України експертиза внесених на розгляд Верховної Ради України законопроектів про мови в Україні, особливо тих з них, у яких визначальним стрижнем є ідея запровадження російської мови як другої державної чи офіційної, науковцями не підтримані як такі, що не відповідають ідеям державотворення й консолідації соціуму України, спрямовані на сегрегацію й поділ суспільства за мовними й регіональними ознаками.

ХТО СІЄ ВІТЕР — ПОЖНЕ БУРЮ

Лариса МАСЕНКО,
доктор філологічних наук,
професор НАУКМА

Теоретично опрацьовані концепції гуманітарної політики не становить великих труднощів. У працях українських інтелектуалів її вже створено. Можна назвати, зокрема, лекцію Ліни Костенко “Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала”, прочитану в Києво-Могилянській академії ще десять років тому — першого вересня 2000 року.

Наведу фрагмент із цієї лекції, який безпосередньо стосується обговорюваної теми: “Що повинна була відразу зробити Україна? Насамперед — об'єктивно оцінити ситуацію. Поставити свою оптику, свою систему дзеркал. Розробити свою гуманітарну політику, її стратегію та пріоритети. Зафіксувати себе у свідомості людства парадоксом молоді держави з тисячолітньою культурою, що була досі заблокована в силу історичних причин. Бути відкриттям для світу, а не морально ущербним народом в абераціях чужих віддзеркалень”.

Настав час, наголошувала Ліна

Костенко, повернути українському народові його історію, його мову, його культуру. Лише тоді українська нація самоствердиться у своїй суверенній державі, лише тоді її визнаватиме й поважатиме світ.

Отже, головна мета гуманітарної політики України, як і будь-якої іншої держави, полягає у створенні позитивного образу своєї країни, що повертає народові гідність, усвідомлення своєї колективної причетності до багаті самобутньої культури, створеної попередніми поколіннями.

Однак сили, що протидіють природному процесові звільнення і са-

моствердження української нації, виявилися потужнішими. Нині стратегію гуманітарної політики України розробляють у Кремлі, а керівництво країни їх слухняно втілює.

Головна мета цієї політики — лишити країну в мовно-культурній залежності від Росії. А як відомо, кайдани культурного підпорядкування легше носити, та важче скинути.

Слід наголосити на тому, що нинішня антиукраїнська й антигуманна політика не обмежується пануванням продукції російського маскульту в українських медіа, передусім на телевізійних каналах, включно з державним, що призначено формуванню в українського населення позитивний образ Російської імперії.

Найгірше те, що в нинішньому масованому наступі на українську мову, культуру й історію застосовується відома імперська стратегія приниження залежних народів. Найвиразніше це виявилось у факті встановлення в Запоріжжі з мовчазної згоди влади пам'ятника Сталінові. Таке монументальне пошанування найбільшого в історії ката українського народу робить нас посміховиском в очах усього цивілізованого світу.

Не можу оминати увагою й законопроект “Про мови в Україні”, поданий від коаліції О. Єфремовим, В. Гриневецьким і П. Симоненком. Законопроект також за-

свідчує, що нинішній неприродний союз капіталістів із комуністами прагне зіштовхнути нашу країну зі шляху вільного розвитку і повернути її в колоніальне минуле. Не буду характеризувати законопроект, це вже зробили попередні промовці. Хочу наголосити лише на тому, що всі його ключові положення писані слово в слово із законопроекту, який під такою ж назвою подав ще 2007 року комуніст Леонід Грач.

Прийняття українців з боку деяких урядовців, зокрема з боку міністра освіти, відбувається настільки відверто й брутално, що складається враження, ніби українську спільноту навмисне провокують на вибух. У будь-якому разі немає сумніву в тому, що нинішня мовно-культурна політика влади, представляючи українську історію, мову і культуру в кривому дзеркалі, спрямована на антиукраїнську мобілізацію проросійської частини соціуму в східних і південних областях, де інформаційно-культурний простір давно вже перебуває під повним контролем Росії.

В оцій тактиці свідомого провокування й розпалювання міжетнічного протистояння всередині країни полягає найбільша загроза майбутньому країни. Бо, як відомо, хто сіє вітер — пожне бурю.

Продовження на стор. 4

АФОРИЗМИ

У видавництві “Ярославів Вал” готують до друку незвичайну, навіть, несподівану книжку, яка зацікавить найвибагливішого читача, — збірку афоризмів відомого майстра стислої, влучної і водночас вичерпної фрази Леоніда Сухорукова. Подаємо частину їх.

Леонід СУХОРУКОВ

Правда — одвічний хамелеон часу.

Політики — всі однакові: спочатку обіцяють реформи, потім реформують свої обіцянки.

Свобода — це ілюзія закріпаченого розуму.

Постійно умиваючи руки, ми демонструємо власне обличчя.

Перегинаючи палицю, можна опинитися в зачарованому колі.

Плюралізм: одні крокують з піснею по життю, інші — по життях.

Підбите око — найбільш прозірливе.

Півничий гонор є різновидом курячої сліпоті.

Уряд настільки захоплений роботою, що йому просто ніколи помічати, як погано народові.

Перед красою все безсиле, і тільки час — єдиний виняток.

Передбачати — це талант брати слід, ніким ще не залишений.

Попередження: “Перед зловживанням — не бовтати!”

Перш ніж гадати, хто кого, дізнайся, хто від кого!

Прикмета: “Якщо верхник обходиться без голови, отже, у нього є рука...”

Прикмета: “Якщо на душі камінь, значить, заговорила совість”.

Прикмета: “Якщо від кохання не лишилося й сліду, то або воно будувалося на піску, або було вилами по воді писане”.

Прикмета: “Якщо совість спить удень, то вночі вона мучитиме”.

Пристебнути честь до мундира найлегше незаслуженими орденами.

Рай — ілюзія повноцінного життя. Пекло — повноцінне життя без ілюзій.

Рекламний проспект пекла: “Суцільний рай!”

Руки сверблять, як правило, з язика.

З віком кількість помилок не меншає, зате зростає здатність їх виправдовувати.

Сімейний тандем: вона влаштовує концерти, він — німе кіно...

Чи варто розповідати дружині казки, якщо вона сама читає їх по очах.

Скільки телепня не вчи — він все одно все знає.

Сліпа віра відкриває очі обману.

Сміх — це здоров'я, хоча зі здоров'ям не жартують.

Там, де раки зимують, — пивом не пригощають.

Там, де обіцяного три роки ждуть, повірять будь-яким передвибірним обіцянкам.

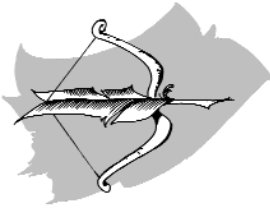
Тінь — найкраще місце під сонцем.

Тривожний голос свободи: “Світ стає занадто тісним!...”

Тьма знань не завжди означає світло розуму.

Біля входу в історію — довжелезна черга.

У пожадливості немає стелі, зате які стіни!..

Продовження. Початок на стор. 3

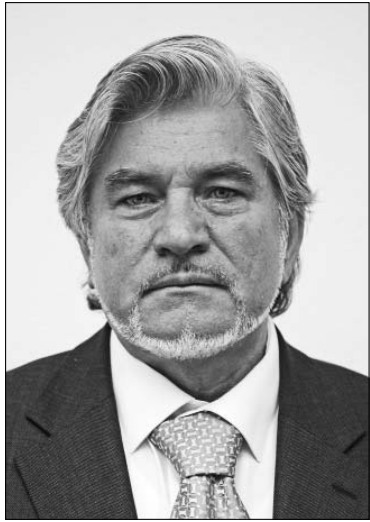
НЕ РУЙНУВАННЯ, А РОЗВИТОК

Павло МОВЧАН

Уже неодноразово у цих стінах обговорювалася проблема, яка винесена на парламентські слухання. Але, як ніколи — вона надзвичайно актуальна і, водночас, уже абсурдна. Достатньо вчитатися у зміст того, що ми розглядаємо: “Стратегія гуманітарної політики” (чуєте?) сучасної України”. Шановні учасники, зауважимо, що “стратегія” ніколи не поєднувалася в жодному контексті з такими поняттями як “демонтаж”, “руйнація” або “самознищення”. Слово “стратегія” природно поєднується з “розвитком”, “поступом”, “боротьбою” і розрахована на позитивний результат. Стратегія ж абсурду можлива, якщо за нею передбачають інші сюжети, що доводять існуючий стан до цілковитого безглуздя, за яким проглядатиме заздалегідь розроблена і протилежна за своїми наслідками дія. Візьмемо хоча б освітню сферу в “сучасній Україні”. У яку стратегію, а **точніше чію стратегію** вписується вона разом з її очільником Табачником, який концептуально нав’язує всім учителям і учням сприймати Україну, — цитую: “Як територію, де проживають представники різних етнічних груп і релігій... де головне — відмовитися від етноцентризму, сприйняття подій із позиції окремої етнічної групи і впровадження антропоцентричного підходу — викладення подій через сприйняття окремої людини”. **Ще раз повторюю “Окремої людини”**. І ми цю людину добре знаємо. Отже, про яку стратегію, зокрема в освітній складовій гуманітарної політики України, може йти мова, якщо “керувана з Кремля, за словами Оксани Пахльовської, освіта може привести у глухий кут — патологічного невігластва, неморальності, непрофесійності, — продовжую цитату — уже не кажучи про новий етап радянської історії, про демонтаж будь-якої форми знання про історію України”. Отже, демонтажу національної пам’яті.

Голодомору не було. Слово Геноцид викреслюється зі словників. Друга світова війна стає знову вітчизняною. Пакту Молотова—Ріббентропа не існувало. Йосип Сталін повертається в Україну поки що в бронзі, УПА — вигадка бандерівців, колективізація — досягнення суспільного ладу в Україні, несходима Сибір — рідна земля, Мазепа — зрадник. Виговський — розбійник. Українська мова — польсько-австрійський витвір, українська інтелігенція — “тонкий слой образованщины”, і все це транслює на **нашій з вами землі від нашого імені** одна почварка... І цілком логічно виникає запитання: скільки часу може тривати ця “стратегія руйнації?” І хто далі формуватиме гуманітарну справу в Україні. Вони? Він? Чи воно?

Років шість тому ознайомився з працями відомого російського політехнолога С. Переслєгіна, який рекомендував, як консультант, тоді ще главі адміністрації президента Росії Д. Медведеву як потрібно діяти щодо України. Україну потрібно розглядати (цитую): “как дешёвый источник неоприходованных ресурсов. Прежде всего человеческих. **Утилизация этих ресурсов** может проводиться экономико-дипломатическими методами при слабой Украине, либо силовыми методами, если к власти в РЕСПУБЛИКЕ законным путем, или через механизм переворота, придет **сильный лидер**... Одной из необходимых мер является изменение

образовательных систем. Понятно, что выбросить из школьного курса укр. язык невозможно, но необходимо трезво смотреть на вещи: в эпоху РЕГИОНАЛИЗАЦИИ жителям страны укрязок не понадобится. (ст.183 “Самоучитель игры на мировой шахматной доске”).

Отже, ви почули: РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ, яка тягне за собою неминучу федералізацію України. Задля чого — самозрозуміло. Так само як для вас зрозуміло, чому відбуваються щотижневі зустрічі двох президентів.

Так само зрозуміло, де знаходиться кухня, на якій виробляється дійсна “стратегія гуманітарної політики” для нас. Усе було розроблено задовго до виборів 2010 року. І тому так стрімко **обвальнює** зникає Україна. Тому і маємо демонстративну зневагу до Конституції, зокрема і з’яву закону “Про мови”, підготовленого і профінансованого і підписаного Єфремовим, Симоненком, Гриневецьким, фондом із промовистою назвою “Русский мир”, які “засудили українську мову на смерть, — цитую Олега Медведева, — вона взагалі не становить для них жодної цінності”. Як і сама Україна. **Це — для них територія...** Принцип монокультурної рівноправності, яка авторами з “Русского мира” витрактюється як “українсько-російська двомовність, що склалася історично, є важливим надбанням (це чорний гумор) українського народу, потужним чинником консолідації українського суспільства”.

Яка советська забреханість колишніх комсомольських ватажків, “новоспечених шевальє”, які не можуть зрозуміти, що цим законом вони перетворюють Україну на зону тривалої нестабільності, що мовний лінгвоцид — це шлях до постійного детонування не лише в Україні, який неминуче обернеться на довгочасову конфронтацію. Мовна асиметричність, що виникла внаслідок послідовного руйнування українського мовного простору, особливо вирізнялася протягом останніх років домінування в регіональній політиці Партії регіонів мовного питання.

Кілька слів про статистику. Україна 2009 року витратила 3 млрд 195 млн бюджетних коштів на утримання закладів з російською мовою навчання. Росія ж — жодної копійки на 15 млн українців, що живуть на її території. В Україні навчається 779 тис. учнів російською мовою у загальноосвітніх навчальних закладах, 1 млн 300 тис. вивчають російську мову як предмет. Надруковано 1,5 млн підручників російською мовою. В Росії українських — НУЛЬ! Не має потреби перераховувати всієї статистики — про українське книговидавництво, про стан українського кінематографа, про український культурно-інформаційний простір, бо все зводиться до одного слова — КАТАСТРОФА. Тому рейдерський законопроект “Русского мира” покликаний захопити останній національний плацдарм, суть якого зводиться до формули: **Україна тільки для русскоязычных**.

На завершення хочу нагадати вам про “стратегію павука”, який, як і піщана оса, вполювавши великого трав’яного коника поволі обплутуючи павутинням, паралізує його рухи, перетворюючи жертву на живу консервну масу, аби згодом у череві пійманої істоти відкласти свої личинки...

Російська державна мова в Україні не Короленків, не Волошиних, не Тарковських, не Чічібабінних, а зловісних крихіток Цахес, патріархів-парторгів, які прагнуть розширити “Русский мир” від Уралу до Рейну, не усвідомлюючи того, що Великий Китай уже відкладає свої личинки, згідно зі стратегією павука, в слабо захищене черево “Русского мира”.

Держава, як сказала велика українка Ліна Костенко, — це система, яка зберігає себе. І якщо ми держава, а отже, система, то чому ми дозволяємо її розвалювати?

Досить! Настав найвищий час повернути українцям їхню історію, мову, культуру. Адже все це віками нищила імперія як визначальні чинники їх національної ідентичності. Ось тому і необхідна дійсна **стратегія розвитку** (а не руйнування) гуманітарної сфери України.

НАВДОГОДИ ФАЛЬШИВОМУ БРАТЕРСТВУ

Дмитро ПАВЛИЧКО

1964 року на прийомі в честь XIV з’їзду комсомолу в Георгіївському залі, в Кремлі, я виступав і сказав, звертаючись до Хрущова: “Дорогой Никита Сергеевич!” А Хрущов перебив мене: “Дмитро, говори по-українськи!” Я перейшов на українську мову й бачив, що Брежнев перекладає Мікояну окремі фрази моєї промови.

Отже, комуністична влада, будучи постановами ЦК КПРС зорієнтована на знищення національних мов у СРСР, на створення нової формации — російськомовного радянського народу, розуміла, що та політика тотальної русифікації натраплятиме на твердий опір, а тому треба інколи дозволити невеличку свободу, про людське око підтримувати національно-патріотичні настрої. Таку саму фальшиву показуху можете побачити тепер, коли Віктор Янукович, президент України, звертається до міністра Могильова: “Говори по-українськи!”, а насправді благословляє новий закон про мови, за яким українській мові приспано не бути. Радянський Союз розвалився не лише тому, що програв економічне змагання із Заходом, а насамперед тому, що був імперією, де жорстоко пригноблювали національні стремління народів до самостійного державницького життя, під маскою комунізму проводилася шовіністична політика царської Росії.

Гуманітарна політика нової влади в Україні — ніщо інше, як реанімація політики Петра І і Сталіна щодо України. Обидва диктатори і ті, що пленталися поміж них, ставили завдання обернути Україну на Малоросію. Петру І допомагала російська церква, Сталіну — партія русифікувати Україну, але тому й тому найбільше допомагала жорстока й хитра мовна політика, тобто надання — слуханням посад на різних службах, а неслухання — на каторгу, в тюрми, в ГУЛАГи, в Сандармох.

Дехто з політиків сьогодні вказує, що в Україні мовної проблеми нема, що треба все залишити в такому стані, як воно є. І справді, то було б набагато мудріше і корисніше для нової влади, яка обіцяє на-

6 жовтня 2010 року у Верховній Раді відбулися парламентські слухання “Стратегія гуманітарної політики сучасної України”. Подаємо виступи учасників слухань.

родові щасливе, стабільне, економічно устатковане життя, а тим часом хапається за мовне питання, як божевільний за бритву. Невже Віктор Федорович, президент України, не може збагнути, що не російська, а українська мова потребує в нас повсякденної урядової, державної підтримки, що вона пригноблена, упосліджена, витіснена із ЗМІ, з багатьох сфер життя, що надання російській мові статусу другої державної — це смерть українській мові й державі. Прихильники другої державної мови намагаються оживити мертву балаканину радянських ідеологів про те, що український народ за природою є двомовний, але ж нема у світі двомовних народів — усі народи є багатомовними. У світі переважає більшість держав встановлює на своїх територіях як основу життя державного організму одну мову як чинник єдності людей різномовних. І чим більше різних народів і мов живе в країні, тим більше піклується вона про свою єдину мову, що є запорукою її державного існування. Росія, США, Китай, країни Західної Європи — приклади цього. А там, де діють дві державні мови, як наприклад, у Канаді чи в Бельгії, де під загрозою перебуває канадська і бельгійська державність через ворожнечу між англійською та французькою і між французькою та фламандською мовами. Люди, що намагаються нав’язати українському народові двомовність, — це неграмотні політики, російські шовіністи, що ненавидять український народ, його мову і державність.

Шановні депутати! Бував я в Білорусі, де діють начебто дві державні мови, не чув білоруської від високих чиновників, власне, ні від кого, тільки від білоруських письменників. Був я цього року в Башкортостані, де діють начебто дві державні мови. Башкирської мови майже не чути. А коли і чути, то з прихованою ненавистю до пануючої мови. Два дні тому я повернувся з Придністровсько-молдавської республіки. Був там на святкуванні Тираспольського університету ім. Т. Шевченка. Там діють нібито три державні мови — українська, молдавська і російська. Не чув я зі сцени університетського ювілею ні слова по-українськи, ні слова по-молдавськи. Що це таке? Чи то російська мова настільки агресивна? Ні, російська мова як філологічна субстанція така ж, як усі мови, але деякі носії російської мови (не обов’язково росіяни, а в нас це переважно перевертні-хахли) такі агресивні й так жадають збудувати з усіх народів “руській мір”, що їх треба боятися й боротися проти них, як проти новітніх фашистів.

Українська нація сформувалася насамперед у боротьбі за збереження своєї мови. То була боротьба не проти польської чи російської, чи німецької мови, а проти окупантів, що змушували наш народ ставати польсько-, російсько-, чи німецькомовним населенням із прищепленим ненавистю до мови своїх предків і батьків. Російська мова не тільки не пригнічена, а досі домінуюча в Україні, не потребує захисту. Однак команда президента Януковича прагне показати дружній Росії, що ми, українці, найбільші російські патріоти у світі, що ладні відмовитися від рідної мови навідогоди фальшивому братерству, за плечима якого стояв цар, генеральний секретар із усмішкою ката.

Запропонований новою владою “Закон про мови” — це тяжка бритва, яка розтинатиме Україну та при цьому може зачепити й самого циркульника, бо дуже вона гостра і дуже велика.

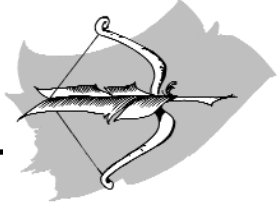
ХТО ПОДБАЄ ПРО ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНО-УКРАЇНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ?

Сергій ТРИМБАЧ, голова Національної спілки кінематографістів

Укотре доводиться констатувати: ні про яку стратегію гуманітарного розвитку щодо кінематографа, медіасфери в цілому на державному рівні говорити не доводиться. Немає такої стратегії. Вона відсутня упродовж останніх 18 років. Є вона хіба що у руйнівному плані. Кінематографічну галузь знищено, розірвано зв’язки сфер виробництва, поширення, споживання. У середині десятиліття, що минає, означився було певний прогрес: будувалися нові та реставрувалися старі кінотеатри, збільшилася кількість продуктивних фільмів. Так звана криза покляла усьому кінець.

На жаль, гуманітарна складова є найнепомітнішою в політиці нашої держави — за всіх президентів і урядів. Це, коли брати європейський та загальносвітовий контекст, очевидний нонсенс. Якість людського життя визначається не тільки кількістю спожитих харчів і куплених аквівок. У нас же останнє стало аксіомою — престиж людини, про що не втомлюється нагадувати нам телебачення, є похідним від кількості брязкалец на ньому і ціни його чобіт. Відтак не дивно, що обличчя жлоба, його моральний кодекс будівника капіталізму стали візитівкою чималого кількості телепрограм і телефільмів. Це той канон, який буквально нав’язується, — виходить так.

На Заході давно ствердилось: в основі економіки мусить лежати знання і культура. Той, хто спілкується з українськими шоколярами і студентами знає: зі знаннями у нас катастрофа. Ще більша — з культурою. Що збирається робити держава? А ось що. З Києво-Печерської лаври хочуть випроводити наші кращі музеї, в тому числі Державний музей театрального, музичного та кіномистецтва.

Наказом міністра культури і туризму реформується Національний центр Олександра Довженка, він же державний кіноархів. Головний зміст реформи полягає у тому, що власне архівну частину (вочевидь тому, що не підлягає приватизації) переводять на кіностудію імені Довженка, де немає навіть мінімальних умов для роботи такого архіву. На протести нашої Спілки відповідь одна: є державні інтереси... В чому ж вони, хотілося б знати? Просив би внести до резолюції наших слухань позицію щодо Центру Довженка: закликати Мінкультури призупинити виконання наказу. Бо справді необхідно прийняти рішення, але на розвиток, а не нищення. Бо інакше той архів коли й існуватиме, то тільки на папері.

Саме архів та музеї мусили б стати центрами кіно- і медіаосвіти, яку настав час упроваджувати. Наші діти й онуки мало читають, зате багато працюють з екраном. Однак їхнє спілкування з екранними текстами не має освітньої основи. Узагалі маємо падіння кінокультури публіки, яку посилено харчують чимось дуже примітивним. Мова екрана деким сприймається вже як китайська за складністю. Просте порівняння з якістю аудиторії 60—80-х минулого століття викликає сумні думки. І це при тому, що смішно навіть порівнювати обсяг доступної тоді й зараз культурної інформації.

Перші нароби вчених і педагогів щодо медіаосвіти вже є. Міністерство науки і освіти та Мінкультури мусять підключитися, аби за 5—6 років створити дієву, виважену систему освіти. Пропоную внести до рекомендацій парламентських слухань пункт про розробку державної цільової програми розвитку медіаосвіти. Водночас треба зробити аналіз відповідних кіно- теле- навчальних інституцій. Тільки в Києві є чотири ВНЗ, що готують кадри для кіно, телебачення, відео. Водночас повна розруха у підготовці середньої ланки фахівців, без яких фільмовиробництво неможливе. Потрібні серйозні і продумані внески в цю сферу, її реформування, інакше стагнація триватиме.

До речі, наш Будинок кіно віддавна є фактичним центром кіноосвіти. Нині цей акцент тільки посилюється — майстер-класи, ретроспективи, обмін досвідом... І йдеться про арт-мистецтво. Ми пропонуємо, аби держава серйозніше підійшла до можливостей нашої Спілки і Будинку кіно, допомігши перетворити його на справді сучасний центр популяризації, поширення передусім стрічок із вітчизняного фільмофонду. До речі, останній використовується на диво непродуктивно, тут є підстави для аналізу і серйозних висновків.

Є питання щодо стратегії, тобто гри на випередження. Чи не найпомітнішою ознакою сучасного розвитку є перехід мережі кінотеатрів у Європі та США на цифрові технології. Практично всі країни Європи розробили програми переходу на цифру. Є там і державні програми, мета яких — підтримка та цільове фінансування кінотеатральної мережі. Скажімо, пільгове кредитування... У нас усе поки що обмежується приватною ініціативою. А держава має підтримати

цей рух хоча б тому, що нові технології дозволяють забезпечити кінопоказ у багатьох містах і селищах, де люди вже забули, що це таке — дивитися фільм на великому екрані. Зате незрідка можна побачити картинку, коли навколо закритого або перепрофільованого кінотеатру віялом ігрові зали, що відгонять духом криміналу.

Чимало проблем у сфері дотримання законів щодо авторського права. Скажімо, несплата роялті. Хто не знає — роялті це авторський гонорар, який сплачується за кожне повторне оприлюднення, показ, трансляцію твору. На телебаченні, до прикладу. Однак ж не сплачують передусім телевізійні мейджори.

Напевно, тут ідеться не стільки про законодавчі норми (хоча й вони потребують удосконалення), скільки про виконавчу владу. Від неї залежить, будуть наші громадяни дотримуватися закону, чи ні. Скажімо, простий хід — надати Національній раді з питань телебачення і радіомовлення право призупиняти чи анулювати ліцензії за порушення законодавства щодо авторського права. Така “дрібничка”, а допомогло б. За однієї умови — що подібна норма буде прикладатися до всіх каналів однаковою мірою, без урахування ваги боса, що стоїть за телеканалом.

Проблема проблем у нас в Україні — формування загальноукраїнських культурних цінностей. Роль кіно і телебачення важко переоцінити. Однак приватний бізнес навряд чи турбуватиметься про щось подібне. Відтак ця місія мала б бути покладеною на Громадське телебачення, яке б не залежало від партійних чи бізнесових інтересів. Нині ситуація ніби посунулася з мертвої точки, опісля останнього засідання Гуманітарної ради при Президентові України. Дай-то, Боже.

Нібито відбулися й позитивні зміни в законодавстві щодо кінематографії. Попри шалений тиск, Президент Віктор Янукович підписав “Зміни та доповнення до чинного закону про кінематограф”. В основі — забезпечення пільг для фільмовиробників, створення фонду сприяння і т.д. Однак що далі, то очевиднішим є спротив... А держава щось пасує. Одна з причин — знов-таки — відсутність стратегії, бачення перспектив, культурного поступу.

Держава мусить нарешті взяти на себе чіткі, зрозумілі суспільству зобов'язання щодо захисту і розвитку культури. Так мусило б бути. Бо поки що є інше гасло: ніяких зобов'язань, найменших. Звідси й той результат, який маємо.

ЧОМУ НАМ ПОТРІБНА НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ?

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, академік НАН України

Згадуються поетичні рядки незабутнього Миколи Вінграновського: “Ми на Україні — хворі Україною. На Україні — в пошуках її”.

Це хвороба — хронічна. Але виліковна. За умови, що в державній політиці гуманітарні фактори стануть пріоритетними. Кожна нова українська влада оголошує перехід до суспільства інноваційного типу,

але як мало робиться для того, щоб задіяти людський, інтелектуальний, культурний і духовний потенціали нації! А це найсильніші, найефективніші резерви і чинники трансформації суспільства. Чому ці резерви не використовуються? Передусім тому, що держава політика не відповідає національним інтересам. Немає чітко визначеної, відповідно легітимізованої стратегії розвитку Української держави, немає національної об'єднувальної ідеї. І не буде, поки в Україні домінуватимуть пріоритети бізнес-політичних кланів, поки інтереси окремих владних груп, політичних партій переважатимуть над запитом і потребами громадян. Ці та інші фактори посилюють розмежування інтересів різних суспільно-політичних сил, а це, як наслідок, дестабілізує соціально-економічний простір, загрожує культурно-ціннісним розколом суспільства, подальшою активізацією зовнішнього впливу на внутрішню політику. Як у цих умовах політичної нестабільності, відсутності ефективної моделі забезпечення стримувань і протизваг, політичного консенсусу забезпечувати інтеграцію українського суспільства?

Чи нова, з національними пріоритетами і ціннісними орієнтаціями концепція гуманітарного розвитку України спроможна, в разі її реалізації, суттєво вплинути на ключові сфери функціонування українського суспільства? Вочевидь, що так, якщо вдалося б подолати бар'єри відчуження народу від держави та налагодити взаємодію громадського суспільства і влади. Але як цього досягти, коли є очевидною несформованість громадянського суспільства, коли такий низький поріг довіри громадян до суспільних інститутів і, загалом, народ настільки відсторонений від реальної влади, що мимоволі доводиться говорити про кризу легітимності влади в Україні.

Складається враження, що нинішня влада своїми діями, передусім пориванням приборкати якнайбільше влади в одні “партійні руки”, сама посилює цю кризу до критичного стану. Якби було у влади усвідомлення актуальності важливості соціогуманітарних факторів, хіба продовжувалася б спекуляція на нагнітанні відмінностей в історичній ідентичності за віссю “Захід-Схід”, хіба правляча партія виходила б на люди з проектом закону “Про мови в Україні”, розділ II якого робить російську мову в Україні офіційною, тобто, по суті, їй надається статус державної? Не повинно далі так тривати, як ми це спостерігаємо на більшості комерційних теле- і радіоканалів, коли активно, я б сказав, цілеспрямовано впроваджується російсько-українська двомовність, яка насправді спрямована на формування в суспільній свідомості домінують російської мови в культурно-інформаційному просторі України. Все це посилює і так наявну величезну диспропорцію в структурі українського культурного і інформаційно-комунікаційного простору на користь Росії. До того ж публічне, часто демонстративне використання російської мови народними депутатами, державними чиновниками, бізнесовою та інтелектуальною елітою, не кажучи вже про так званих шоуменів та інших “творців” масової культури, формує в суспільних настроях проросійську орієнтацію, сприяє подальшій консервації російсько-політичного і мовно-культурного ареалу в Україні. А це якраз і відповідає позиції нинішньої влади Російської Федерації, яка розглядає культурно-інформаційний простір України, не кажучи вже про конфесійний, а тепер ще й освітній, як частину “Русского мира”.

Як бачимо сьогодні, особливо в умовах нарощення влади в руках

домінантної політичної сили — Партії регіонів, розмивання цілісності українського культурно-символічного простору набуває особливо швидких темпів. І це є, по суті, виконанням важливого для Росії соціального та політичного завдання — збереження російськомовного простору за межами Росії.

Тому одним із головних завдань гуманітарної політики України має бути забезпечення суверенності українського культурно-інформаційного поля та формування загальнонаціональної громадянської ідентичності.

Невже правляча еліта не усвідомлює, що саме державі належить провідна роль у розвитку соціогуманітарної сфери і що державна гуманітарна політика потребує не просто оздоровлення і модернізації, а й системної її реалізації. Правда, для цього треба передусім розробити стратегію гуманітарної політики, в основі якої має бути розвинуте громадянське суспільство, людиноцентрична соціальна політика, культурна і політична консолідація нації, формування “суспільства знань” і національно-громадянської ідентичності.

Нинішня влада повсякчасно декларує побудову громадянського суспільства на основі демократичних цінностей і формування нової якості життя. Що ж, гідна мета, але її не досягти, якщо не буде громадянської єдності та політичної консолідації українського суспільства, якщо не відбуватиметься інтеграція регіонів у єдиний український духовний, гуманітарний, політичний та економічний простір. То ж хіба треба знову й знову доводити, пояснювати, переконувати, що в цьому процесі інтеграції та консолідації надзвичайно важливу функцію виконує державна мова, що без культурної консолідації не буде досягнута і політична консолідація нації. Тому гуманітарна політика держави в наш час і в цих умовах активної глобалізації та планетарної інтеграції повинна відзначатися виразним національним змістом, а духовно-культурне збагачення людини і нації має усвідомлюватися як потужний ресурс гуманітарного розвитку українського суспільства.

Ключовим консолідуючим елементом суспільної свідомості є національна ідентичність. Але як її формувати, коли ми не маємо в Україні єдиного інформаційно-комунікативного простору, а отже, — не маємо ні спільного культурно-символічного, ні науково-культурного простору. Як, якими засобами, якими інструментами впливу “поширювати серед різних соціальних, вікових, освітніх, культурних верств українського народу ідею спільності історичної долі, переваг тісної співпраці і взаємодопомоги, безпосередньої залежності успішності кожного громадянина від рівня єдності українського суспільства, що сприяє формуванню національної ідеї в її широкому, світоглядному розумінні”, як це передбачено Стратегією національної безпеки України, коли в комунікативному

просторі нашої держави домінують російські електронні та друковані засоби масової інформації, функціонують чужоземні спеціальні інтернет-проекти, книжкова, кіно- відео- та аудіопродукція...

Маю великі сумніви щодо впровадження цієї, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007 “Стратегії національної безпеки України”. Думаю, найближчим часом її переглянуть і там ми вже не прочитаємо: “2.8. “Посилюється негативний зовнішній вплив на інформаційний простір України, що загрожує розмиванням суспільних цінностей і національної ідентичності”.

Думаю також, що ця Верховна Рада не схвалить і цього проекту “Стратегії гуманітарної політики сучасної України”, бо в основі цієї стратегії лежать національні базові цінності та загальнонаціональні пріоритети. А це багатьом народним депутатам не подобається, хоча на словах вони за динамічну трансформацію нашої країни, за формування нової суспільної солідарності. Але досвід оновленої Європи, світовий досвід переконує, що модерна суспільна солідарність формується на основі культури як системи ціннісних орієнтацій, “виращених” на національно-духовному ґрунті.

У сучасних умовах державотворення і глобалізації вкрай важливо інтенсифікувати процеси формування і трансформації національної ідентичності, але як це робити, коли ми, по суті, не володіємо українським інформаційним простором. Як тоді формувати сучасну українську ідентичність, національну систему ціннісно-символічних орієнтирів, загальносуспільних і загальнолюдських цінностей? Крім того, ми повинні розвивати і популяризувати нові форми культури, знань, забезпечувати інформаційний взаємобмін, спілкування, взаємодію, культивувати привабливий для світу образ України. Адже транскультурні взаємодії формують глобальний міжнародний діалог, посилюють мультикультурну співбуттєвість і в цих інформаційних спільнотах ми повинні брати активну участь. Проте наш національний обов'язок оберігати себе від зазіхань на власну ідентичність, зберігаючи свою мову, культуру, традиції, мистецтво, національну й релігійну свідомість. Транснаціональні корпорації, світові телекомунікаційні системи та інформаційно-комп'ютерні мережі продукують і активно впроваджують такі феномени, як “глобальна культура”, “космополітична культура”, “унітарна глобальна культура”, “транснаціональна культура”... Ці феномени загрозливі, їхній вплив на національну культуру далеко не позитивний, бо вони стирають передусім міжкультурні відмінності й стимулюють народження синтетичних, універсальних зразків транснаціонального культурного продукту. Внаслідок дії цих глобальних телекомунікаційних систем національні культури “зависають”, відриваються від своєї “кореневої системи”, від основного засобу духовного живлення — від нації, етносу, традиції...

Не випадково Умберто Еко в праці “Вічний фашизм” говорить про настання епохи глобально-топалітаристської культури. Тому нам вкрай потрібна національна стратегія гуманітарного розвитку України. Адже держава й далі залишається без стратегічної ідеології, кожна нова правляча еліта прагне різко змінювати вектор державного розвитку, а це дезорієнтує не лише українське суспільство, а й світ. Скільки ми ще будемо, згадуючи Миколу Вінграновського, “на Україні — хворі Україною”, скільки ми ще в Україні перебуватимемо в її пошуках?

“Не може бути повного порозуміння між народами, доки невшановано всіх жертв міжусобиці, що сталася в минулому”.

Закінчення. Початок у ч. 40

Петро БОЯРЧУК,
письменник,
лауреат премії імені Агатангела Кримського

У понеділок 19 квітня 1943 року ніщо біди не віщувало. Почався Пасхальний тиждень. Налаштовані на свято люди поспішали запорати всі нагальні роботи на весняних полях і належно підготуватися до Великдня. А що Надія Новосад (тоді — Павлова) разом із кільканадцятьма іншими молодими односельцями мусила іти на польський фільварок у село Скірче перебирати картоплю, то думала, що домашні справи залагоджуватиме ночами. Напередодні, знаючи про роботу в Скірчому, чотирирічного синочка Сашуню відправила зі швагром до своїх батьків у Михлин. У Красному Саду zostалися її чоловік Владислав Павлов і свекруха. Надія вміла в'язати светри, то у Скірчому “полячок-бригадир” на картоплю її “не поставив”, а сказав іти в хату в'язати светра його жінці. Ольга Надашкевич (тоді — Новосад) робила щось коло хати, син її В'ячеслав порався у хліві біля худоби, чоловік Платон із меншими синами Олександром та Миколою поїхали кінями в поле. Була десята година. І ніхто не знав, що в цей час, обігнувши на автомобілях і мотоциклах польовими дорогами Красний Сад, поляки з німцями взяли його у кільце. Першими із красносадівців загинули чоловіки, які були на полях. Серед них і Платон Новосад. А скучих страхом двох Платонових синів нападники зв'язали, кинули на воза і повезли в село, у якому ні про що не здогадувалися.

Невеликими групами карателі рухалися селом, аби нічим його не стривожити. Зібравши разом п'ять сімей, загнали у клуню Володимира Павлова і тихцем стратили. Інших, ідучи з двору до двору, страчували у їхніх клунях. Заводили туди всіх, кого знаходили в хатах і на подвір'ях, наказували ницьма лягати на землю, тоді німець стріляв у когось із пістолета з глушником, а поляки-поліціянти орудували, хто багнетом, хто узятими з-під хліва вилами. Німець, стріляючи, промахнувся, і мамина кров залила дівчинці голівку, а сама вона втратила при тому свідомість, це і врятувало тоді від смерті десятилітню подружку Галини Луцок Галю Козик (у замійжі — Вітюк). Ользі Новосад (Надашкевич) теж пощастило. Випадково побачила в сусідському дворі поліціянта, збагнувши, до чого ідеться, гукнула В'ячеславові, аби ховався, і сама ускочила до ляху, де в кутку за діжку прикидала себе буряками. В'ячеслав укrywся в хліві за дерев'яним жолобом. Обшуковуючи господу, поляки їх не помітили. Закололи в клуні Ольжиних синів і Платонових батька й матір, на іншому осідку знищили в клуні Ольжиного дядька Андрія з жінкою та чотирма дітьми і подалися у двір до Адама Новосада (по війні — другого чоловіка Надії Павлової), якого в селі на той час не було, де і стратили всю його сім'ю. Що карателі нищать її село, Надія довідалася перед тим, як вони прийшли на фільварок, аби забрати решту красносадівців. Врятувалася тому, що до списку перебирачів картоплі “полячок-бригадир” її чомусь не вніс. Утекла в сусідні Уманці, звідти — у Лінів (нині Локачинського району).

Знищивши красносадівців, упродовж наступних двох днів їхніми ж кінями та хурами поляки вивозили в Анджеювку і на фільварки в Угринів та Скірче Горохівського нині району їхнє майно. “Ми думали, — свідчила колишня мешканка Михлина, нині — жителька Луцька Марія Данилівна Семків (у дівочтві — Тивончук), що наш зять Владик іде, бо то його коні та й хура його. Але бачимо, — інші на хурі люди і хура нагужена так, як би хто кудись перевозиться. Поїхала на Угринів”. Активну участь (розповідала Ольга Надашкевич), взяли в мародерському розграбунку Красного Саду поляки з Марусі. Розбирали і вивозили навіть окремі хати й господарські споруди. А наприкінці третього дня усе, що лишилося від села, окрім двох згаданих вище садиб, спалили. Невдовзі хтось поширив чутку (про це розповідала Галина Луцок), що ліквідація Красного Саду була випереджувальним ударом, оскільки тамтешні “багатири” начебто мали намір до ноги винищити Михлин і прибрати до рук його землі. Схоже, у такий спосіб карателі хотіли приспати самих михлинців. Бо не минуло багато часу, як почали репресії проти них. “Я пасла корову, — розповіла Галина Луцок, — аж бачу, ідуть поляки хурою. Кинулася навтьоки. А вони поїхали в село і там застрелили Домку Ковтуну, яка на городі робила, і Ганю, Данила Тивончука дочку. Сімнадцять років Гані було. Поляки у нашому селі попалили багатьох.

ТРАГЕДІЯ ЗВЕТЬСЯ «КРАСНИЙ САД»

В'ячеслав Новосад під час перебування в УПА

Данилову хату спалили, Василюка Михала хату спалили, всю цю вулицю, що тепер, ніби головна, спалили і з тамтого боку також хатів попалили багато. Ми від них у біженцях під Боремлем Рівненської області шість неділей були. Вернулись, — хати нема. Батько біля нашого згарища зіп'яв якусь буду і в липні 1943-го, на Петра й Павла, вже в ній сиділи”.

Влітку 1943 року, готуючи відплатні акції, українські повстанці здійснили попереджувальний напад на Марусю, де, зазначає “Kresowa ksiega sprawiedliwych”, була “placowka samoobrony”. Однак інформує те саме видання, було “спалено лише кілька осель, ніхто не загинув”. А щодо повторного нападу упівців, який начебто відбувся 15 січня 1944 року і “спричинив 8 смертей”, то свідчення української сторони переконають, — вже після першого наскоку мешканці Марусі зі своєї колонії вибралися. Та й присутність у ній “пляцувки самооборони” суперечлива, позаяк все вказує на Анджеювку, що опікувалася і Марусею. Анджеювку ж спорожніла в січні 1944 року, коли її мешканці, повідомляє “Kresowa ksiega sprawiedliwych”, “виїхали до Володимира-Волинського разом з евакуйованими німцями”. Лише тоді упівці спалили там польські оселі та шкільні будівлі, в яких розташувалася “пляцувка”. У селі лишилося тільки двоє поляків, що їх сховав якийсь українець. А що червоні, прийшовши усвід, звинуватили його у співпраці з німцями, то “Kresowa ksiega sprawiedliwych” уточнює: був членом польської самооборони і “miał zezwolenie na bron od Niemców”. Кому служила та “самооборона”, якщо члени її мали від німецької окупаційної влади дозвіл на “bron” (зброю), запитувати не доводиться. І стає зрозумілішою одна з причин тогочасного українсько-польського конфлікту в цілому.

“ЯК ВІН ГОРДО СТОЯВ!”

Красного Саду сьогодні на мапі Горохівського району немає. Зусилля советської влади відродити 1945 року село, оселивши там українських переселенців із Польщі, виявилися марними. Не тримала їх тутешня земля, тому і вибралися найчастіше до Луцька, Нововолинська, Сокаля, Червонограда. За винятком кількох осідків, що офіційно є михлинськими, тепер Красний Сад — на цвинтарі. І цвинтар, до якого веде вузька полівка, невеличкий. Але зовсім не через те, що на час страсти селу минуло ледь півстоліття, а тому, що все воно лягло в одну спільну могилу. І ревієм по ньому вмістився в одному короткому написові на пам'ятнику. Дерева стіною відгороджують могилу від усього світу, а від приспаної суспільної свідомості упродовж десятиліть відгороджувала трагедію темна стіна тупого замовчання. Тому лише вітер утирав над нею гірку сльозу невилпаканої скорботи, коли 2003 року президент України Леонід Кучма та президент Польщі Лех Качинський відкривали в селищі Павлівка меморіал і вшановували пам'ять поляків, які загинули в липні 1943 року внаслідок відплатної акції упівців. Вийшло, що і всупереч думці мешканців Волинської та Рівненської областей, яку напередодні було висловлено Леонідові Кучмі групою народних депутатів, україн-

ська тодішня влада, догоджаючи сусідам, вибачалася за той міжнародний конфлікт в односторонньому порядку. Так знехтувала світлу пам'ять про тих, кого знищили польські шовіністи, і спровокувала глуху незгоду західних українців і зачасне продовження того ж конфлікту. Бо як немає кінця війні, доки не поховано останнього загиблого в ній солдата, так не може бути повного порозуміння між народами, поки не вшановано всіх жертв міжусобиці, що сталася в минулому.

“Мій перший чоловік Владьо — еден, Гриць, дядько мій, — два, Міхалечко — три, Судобець — штири, Василько — п'ять, Хотій — шість, Оксєня — сім, Касян — вісім...” — напружуючи пам'ять, Надія Новосад називала мені всіх, кого забрала того дня розстрільна чи тортурна смерть. Щоб не збитися з ліку, загинала старечі пальці спочатку на лівій руці, потім на правій, і продовжувала рахунок знову з лівої руки. Скрушно хитаючи головою, бідкалася: “Як збирали їх по дворах і згарищах до одної могили, а потім разом із Адамом ставили на могилі тій пам'ятник, то всіх було 103, і всіх старших по іменах та фаміліях я знала, і знала скіко в кого дітей. А тепер все виходить 98. От удвох з Миросьою, з дочкою, записали всіх у книжечку, щоби нікого вже не забути. А вина їхня одна — українці. Потім казали, — була в селі організація бандерівців, то через те і німці з поляками на нього пішли, і совети дивилися на нього злим оком. Та не все село в тій організації було, не всі, як і я, про неї знали, але всі хотіли, щоби була Україна. За Україну, вважай, і згинули як тее дитятко в дев'ять місяців, так і той найстаріший, хто був там”.

Уболівання за Україну в очах советів було “українським буржуазним націоналізмом”, що його влада назвала “злісним ворогом українського народу”. Іще 1940 року в селах Красний Сад та Михлин були заарештовані як провідники місцевих ланок ОУН, і серед кількох тисяч інших волинян розстріляні 22—23 червня 1941 року в Луцькій в'язниці Онуфрій Павлов та Антон Тимошук. Відтак тавро націоналістичного стало для Красного Саду прокляттям і з поверненням советської влади 1944 року. Ще й через те, що дивом уцілілий В'ячеслав Новосад 1943-го пішов до Української Повстанської Армії. Хіба ж хто інший на його місці, будучи молодим і дужим, не вчинив би так само? Тим паче — в умовах війни? Кров розстріляного батька, попіл страчених і спалених разом із клунею братів та дідуся з бабусею, передсмертний стогін усенького села й гіркі сльози матері волали про помсту. Тому, якщо ближше поряд із гітлерівським окупантом не пощадив В'ячеслав і якогось поляка-поліціянта, найпершим суддею міг йому бути лише Бог. А що присягнув юнак боротися з усіма ворогами України так, як належало справжньому синові своєї Вітчизни, і борювався з ними відважно, то у Повстанській Армії з рядового вояка невдовзі виріс до командира підрозділу, за деякими даними — до надрайонного провідника. Свій останній бій група вояків УПА, яку очолював В'ячеслав Новосад (повстанське псевдо — Петрусь), прийняла в селі Угринів Горохівського району вже за со-

ветської влади. Енкаведисти заскочили її зненацька. Поранені командир та його заступник Антон Мельничук, родину якого поляки з німцями знищили 19 квітня 1943 року в селі Чорний Ліс, потрапили в полон. Їх стравила 7 січня 1945 року на ринковій площі поряд із замком Любарта в Луцьку советська влада.

1945 року привселюдні страти українських повстанців, яких сталінщина назвала прислужниками гітлерівців, були чи не в кожному західноукраїнському місті. Однак такої, як на Різдво 1945 року в Луцьку, либонь, не було ніде із часів незапам'ятних і не лише в Україні. Через те, що вірвова, з якої енкаведисти зробили зашморг для В'ячеслава, обривалася, за різними свідченнями, один чи два рази, його страчували на очах у примусово зігнаних на площу лучан, зокрема і старшокласників-школярів та учнів педагогічного училища, і раз, і другий, і третій. Коли вірвова обірвалася першого разу, натовп (розповідала мені 1992 року Марія Фіщук) полегшено зітхнув. Хтось пригадав, що навіть у Середні віки страчуваному на шибениці дарували життя, якщо обривалася вірвова. Очікували, що так і станеться. Однак страту повторили. Знову і знову. І то вже була не страта, а демонстрація нечуваного садизму, яким комуно-більшовицька система сподівалася назавжди залякати місцеве населення, а відтак знищити в умах людських навіть думку про українську державність і державну незалежність.

“Є такі українці, — вголос міркувала Надія Новосад, — що не дбають за Україну, тіко дбають за гроші та вигоди для себе. А Петрусь і за життя своє не думав, а думав за Україну. Він, як перший раз обірвався, то ще здужав устати на ноги і “Україна мене не забуде!” крикнув. Ще крикнув: “Україна буде знати про нас правду!” І крикнув: “Слава Україні!” Моя сестра Марія там була, то бачила і чула”. Передсмертні слова повстанця, що пролунали 7 січня 1945 року біля замку Любарта в Луцьку, дійшли до наших днів з різними носіями. У різні роки, починаючи з 1992-го, я чув про них неодноразово. Від колишньої учениці педагогічного училища Марії Фіщук із села Зелене, від уродженця села Вербаїв Луцького району Олександра Сосяцького, а 2009 року — і від уродженця Михлина Марії Семків, які також здобували в тому училищі освіту, хоч невдовзі декому з них випала дорога в ГУЛАГівські табори Колими, а декому — в табори Мордовії. Чув не раз ті слова і від самої Ольги Новосад (Надашкевич). І завжди мимоволі звертав увагу на те, що повторюються вони без якихось значущих відмінностей, чим наче підтверджують, — що такими й були. А ось що написав про цю страту в повісті “Прожити і розповісти” (вийшла друком 1997 року) її свідок, колишній завідувач відділу редакції газети “Радянська Волинь”, нині патріарх української літератури лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка Анатолій Дімаров: “Вертався з базару, а у вухах моїх все лунало “Сла...” повішеного чоловіка... Бандита. Який пішов на смерть із обірваним вигуком: “Слава Україні”. Як він гордо стояв! Як несхитний помер! Ні, не міг так померти бандит і грабіжник, образ якого не сходив зі сторінок наших газет! Тут щось не те. Щось не те...”. А щодо “ситого, мордатого” старшина, котрий здійснював страту, наказуючи “Па-а-шол!” шоферові вантажівки, що слугувала за ешафот, зізнався: “За одне те веселе “Пашол!” я його залюбки повісив би”.

ЧОМУ Ж НЕ ЙДЕ АПОСТОЛ ПРАВДИ?

За роки української державної незалежності згадок про трагедію села Красний Сад опубліковано вже чимало. Але здебільшого — коротких. Як, наприклад, і в статті кандидата історичних наук Володимира Дмитрука про долю повстанця Петруса та повісті “Волинянин” народного депутата України Ярослава Федорчука. Сіла фактів із історії Красного Саду наведено в науковому збірнику матеріалів XXXI Всеукраїнської науково-практичної історико-краєзнавчої конференції, що відбулася в Луцьку — Горохові у травні 2009 року. І зокрема — у вислідах михлинського вчителя Михайла Луцьока. Але, читаючи їх, мимоволі завважив, що є тут і поіменний перелік переселенців із Польщі, яких советська влада змушувала копати на красносадівських згарищах землянки та відроджувати село, і перелі-

Свідок трагедії Красного Саду Надія Новосад.
Фото П. Боярчука

Свідок трагедії Красного Саду Галина Луцок.
Фото П. Боярчука

ки тих, кого вивезли гітлерівці на роботу до Німеччини, а сталінщина — до Сибіру, хто поліг на фронтах названого Великою Вітчизняною відрізу Другої світової війни і хто “загинув від рук українських націоналістів”, але немає поіменного списку розстріляних і замордованих 1943 року красносадівців.

“У Красному Саду загинуло багато наших рідних, — говорила мені дочка Надії Данилівни Мирослава (у заміжжі — Якименко). — І в поминальні дні ми, окрім того, що їздимо до спільної їхньої могили, приходимо до Стели спалених сіл на меморіалі Слави в Луцьку. Але хіба то не знушення над справедливістю, що польське село Маруся, мешканці якого грабували й палили Красний Сад, на Стелі тій є, а на три місяці раніше разом із людьми знищеного поляками Красного Саду нема? Хіба то не глум над тими, хто коренем із Красного Саду, над українством і українцями?” Слухав її, а мимоволі зринали у пам'яті слова Тараса Шевченка: “І, голову схопивши в руки, дивуєшся, чому не йде Апостол правди?..” Мабуть, через те і не йде, що приходять до тих, хто не забуває і не замовчує, а рішуче обстоює і захищає своє, відтак на ньому й утверджується?

Якось не хотілося, відповідаючи пані Мирославі, говорити про вже узвичаєний в Україні хохлацький синдром меншовартості, чинницький конформізм та аж надто живучу звичку дивитися на нашу минувшину очима комуно-більшовизму, КДБ та окремих шовіністично налаштованих речників деяких сусідніх держав, як і окремих українофобів внутрішньої селекції. Натомість повідомив, що в березні 2009 року Волинське обласне товариство “Діти репресій”, підтримане Братством ветеранів ОУН-УПА Волинського краю та Союзом українців Волині, офіційно звернулося до Волинської обласної ради, щоб ця несправедливість усунути. Відповідь, яку було отримано, сповіщала, що питання розглянуте “на засіданні обласної комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій”, відтак “передбачено на 2010 рік здійснити реконструкцію Стели спалених сіл на меморіалі Слави, куди буде внесено і село Красний Сад”. А додатково повідомляла, що “збирають матеріали... про трагічні події в селі Красний Сад” для публікації в одній із провідних волинських газет.

Однак 2010 року і до 9 травня, коли українці вшановують пам'ять жертв минулих лихоліть, назву села Красний Сад на згадану Стелу внесено не було. А нарис про трагедію Красного Саду, що зданий редакції названої у тій відповіді газеті на початку серпня 2009 року, не потрапив на її сторінки ні через місяць чи два-три, ні до 67-ї річниці трагедії, що минула 19 квітня 2010 року, ні до останньої декади сьогорічного травня. І вже другий рік лежить на якомусь складі новий пам'ятник, що його ніяк не збереться встановити на спільній красносадівській могилі Михлинська сільська рада. Усі ці факти свідчать про те, що трагедія з назвою “Красний Сад” триває. Зокрема і в душах людей, які хочуть бачити невинно знищене село належно вшанованим. А що державною владою навіть на рівні села, району та області не пошановані вони й досі, то чи треба запитувати, чому й дотепер за вчинену над ними розправу не попросили в українців ні прощення, ні вибачення поляки? І чому з такою нахабною певністю в тім, що їхніх дій ніхто не засудить, декотрі українофоби за нинішньої влади змогли організувати виставку під назвою “Волинська різанина”, брутально видаючи в ній за правду навіть відверту брехню?

СВЯТО ПОКРОВИ І СЛАВА ПОВСТАНЬСЬКОГО ВІЙСЬКА

68 років тому в День Покрови Пресвятої Богородиці було задекларовано створення Української Повстанської Армії, яку Провід ОУН покликав вести збройну боротьбу за право українців мати власну державу.

Тисячі старшин і стрільців УПА пройшли через криваві жорна війни, тюрем і заслань. Більшість із них прийняла смерть на полях слави по всій території України та за її межами.

УПА була армією народною, яку вилонив український народ і яку народ підтримував, за що й зазнав переслідувань окупантів. Але ці жертви не були даремними. Сьогодні українці мають власну державу, і над золототерхим Києвом майорить національний прапор.

Однак боротьба за українську Україну ще триває, і визнання Героїв ОУН-УПА на державному рівні залишається іспитом на державницьку зрілість. Уже три роки президентський законопроект “Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20–90-х років ХХ століття” не знаходить підтримки в парламенті. Колоніальна свідомість заважає багатьом українським політикам визнати боротьбу УПА. Такі політики не здатні творити українську державність і захищати національні інтереси.

Знаково, що у ці жовтневі дні ми вшановуємо пам'ять Провідника ОУН Степана Бандери, який 51 рік тому загинув від руки Москви у Мюнхені. Постає С. Бандери, яка є символом незнищеності державницької ідеї та незламності українського визвольного руху, і нині мобілізує патріотів на втілення в життя Української Самостійної Соборної Держави і на наповнення її національним змістом. Вільна Україна утверджується, і це є прямим наслідком національно-визвольних змагань, в авангарді яких стояла Українська Повстанська Армія.

Висловлюємо подяку ветеранам УПА за героїзм і жертвність. Для багатьох поколінь українців ви завжди будете прикладом незламності духу і глибокого патріотизму. Нехай свято Покрови стане для нас усіх національним днем пам'яті героїського чину і слави українського війська — козацького, стрілецького, повстанського.

Слава Україні!
Слава воїнам УПА!

М. МОГОРИТА,
відповідальний секретар Закарпатського обл-об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Після проголошення нашої незалежності політики взялись за оцінку й переоцінку недавньої минувшини, передусім Карпатської України та ОУН-УПА в нашому краї. Тільки прикро, що до цієї справи стали підключатися люди з брудними помислами. І найперша їхня позиція, що потяг закарпатців до самостійності був започаткований галичанами. Без урахування, що автономію Підкарпатської Русі (з кінця грудня 1938-го — Карпатська Україна) пообіцяв майбутній президент ЧСР Т. Г. Масарик, а це активізувало довготривалу боротьбу русинів-українців з угро-росами, чехофілами та іншими українофобами з-поміж самих закарпатців (С. Фенциком, А. Бродієм, І. Куртяком, В. Камінським, А. Гагатком, Косеєм та ін.).

Відхрещення уряду Чехословаччини від проблем закарпатців та ще, коли чехи і словаки самі опинилися на межі поневолення після Мюнхенської зради, змусило прем'єр-міністра о. А. Волошина звернутися по допомогу до політиків і військових чинів Галичини, хоч та сама перебувала під владою Польщі. Восени 1938 року до Закарпаття приїхали А. Мельник, О. Кандиба (Ольжич), Л. Ребет, Я. Стецько, генерали Української Галицької Армії — М. Калустянський, В. Курманович, В. Петрів, полковники — М. Крлодзінський-Гузар та З. Коссака, майор Р. Шухевич — майбутній головнокомандувач ОУН-УПА. А скільки з метою допомогти нашим крайнам прагнуло прийти волинян, галичан, буковинців чи й патріотів з Наддніпрянщини! Хоч кожного з тих, кому вдалося потрапити на південно-західні схили Карпат, не було змоги забезпечити місцем проживання, працею, харчами та ін., через що о. А. Волошин змушений був звернутися до Проводу ОУН щодо обмеження направлень, просив приїздити лише тих, хто володіє найнеобхіднішою господарською та військовою підготовкою.

За логікою недругів, галичани переслідували єдину мету — зіштовхнути закарпатців з угорцями, а потім умити руки. Нині жменька доморощених українофобів ще більше галасує, що ОУН-УПА в 1944—1952 роках на Закарпатті не було, що це знову, як десь точилась стрілянина чи лунали вибухи, вершилось руками галичан. Бо, якби, мовляв, той дух опанував і нашими крайнами, вони вже масово діяли б від Святої Покрови 1942 року чи з перших тижнів вступу на нашу землю “визволителів”. Хоч у 1942—1944 роках у краї відбувалися судові процеси проти борців за Україну, але про це іншим разом.

Те, що відбувалось у 1939—1941 роках у Галичині можемо пояснити:

ПРАВДА І ВИГАДКИ ПРО ОУН-УПА В ЗАКАРПАТТІ

— закарпатці повірили, що росіяни-визволителі є такими ж як ми слов'янами, що ми врешті-решт увіллємось у братерську сім'ю — докорінно відмінну від тієї, де на правах меншовартісних чи й рабів перебували понад тисячу років;

— Закарпаття межувало (й межує) з чотирма країнами Центральної Європи (Румунією, Угорщиною, Чехословаччиною та Польщею), що вважалося своєрідним плацдармом для проникнення сталінського соціалізму й комунізму до цих країн. Звірства та інші неподобства без затримки просочувались би до них;

— визволителі переконалися, що на визволенні цих окупованих землях потрібно поводитись по-іншому, ніж у Галичині 1939—1941 рр., де посяли вітер, а пожинають бурю.

Але витримки в совітів вистачило не наддовго. Хоч Підкарпатська Русь, згідно з міжнародним правом, вважалась територією Чехословаччини, вже 22 грудня 1944 року Народна Рада Закарпатської України ухвалила закон про переслідування осіб, які раніше виступали проти більшовизму. Зросла кількість вбивств, засуджень до страти, знищено кількотисячний табір у Сваляві, в'язнями якого були не тільки румуни, угорці та німці, а й чимало українців. І до тих кривд додаються й нові: компартією поставлене завдання досягти з краї рівня націоналізації та колективізації, що на той час уже утвердилось у Наддніпрянщині, Таврії та інших землях України. А непосильні податки, відволочування юнаків ніби до війська та інші кривди підштовхували молодь тікати в ліс, ставати в опозицію тому злу!

Хоч правда, вже в листопаді—грудні 1944-го в гірських районах: Рахівському, В.-Бережанському, Воловецькому, Міжгірському та ін. з'явилися повстанці зі сходу, але винятково з метою агітації, роз'яснень: що собою являє радянська влада та що вона несе верховинцям. Пізніше, коли в ліс подалися місцеві мешканці, траплялися випадки очолення їхніх бойових одиниць досвідченими східняками. У одній із боївок на Іршавщині загін очолював уродженець Сумщини Сергій Кривошипин; у боївці “Бойка” біля с. Прислін (нині Міжгірщина) командував Михайло Керийта зі Станіславщини; Молодїжну українську націоналістичну організацію (15 чол.) в Торговецькій академії Мукачєва очолював теж уродженець Станіславщини, студент торгово-кооперативного технікуму Віктор Штень тощо.

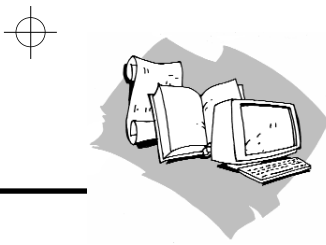
Але кривди між галичанами і нами, — за-

ПАМ'ЯТНИК ТИМ, ХТО БОРОВСЯ ЗА УКРАЇНУ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Тернопільська обл.

У селі Мшана Тернопільської області відбулося освячення пам'ятника на могилі вояків УГА та УПА. Пам'ятник встановлено у вигляді військового хреста з тризубом. На гранітній таблиці написано імена полеглих, які спочивають у цій могилі, а також імена вояків УГА та УПА, які є вихідцями зі села Мшана.

“Головне завдання всіх просвітянських аналітиків: визначитися з тим, як вийти із цього інтелектуального гетто, в якому перебуваємо”.

НАСТУП НА МОВУ — ВІЙНА ПРОТИ НАЦІЇ

Сесія Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» 8 жовтня розглянула питання «Про мовні проблеми в Україні». Ці проблеми особливо загострилися нині через спроби влади надати російській мові статус другої державної, на що фактично націлений законопроект про мови, внесений у парламент представниками правлячої коаліції. Тому обговорення цього питання було дуже гострим і водночас конструктивним. Рада визначалася з тим, що в нинішній непростій ситуації мають робити просвітяни, аби захистити державний статус української мови. З доповіддю виступив голова ВУТ «Просвіта», народний депутат України Павло Мовчан.

ЦЕ ЦІЛЕСПРЯМОВАНА АТАКА НА НАШУ ДЕРЖАВНІСТЬ
Павло МОВЧАН,
голова ВУТ «Просвіта»,
народний депутат України

Росія веде цілеспрямовану, сплановану атаку на упокорення України. Вона стосується насамперед гуманітарної сфери, не економічної. Властиво, сфери освітньої, мовної, інформаційної. Щодо інформаційної, то вони вже все тут здобули. Працює ціла велика аналітична група в Росії. Натомість у нас нема жодного аналітичного центру, який би хоч відстежував ситуацію. Не з'явився такий центр і за попередньої влади, тим паче, його нема й не може бути зараз.

Утім, ми можемо здогадуватися, до чого ведеться. Очевидно, після того, як повноваження Януковича стали абсолютними, етап федералізації держави буде неминучим — конституційними змінами. Спершу треба було ліквідувати ті категорії, які носили офіційні дефініції опозиції. Вона після зміни Конституції зникає як політична сила. Тож російські розробки швидко втілюються в реалії щодо того, як взяти владу в Україні. А там є рекомендації аж до перевороту. Тому що втрата України для росіян — це втрата величезного впливу держави, яка усталена, з якою рахується Європа. І саме тому Росія зараз витрачає величезні кошти на заведення агентури в колишні республіки Союзу, купівлю політиків. Гроші дуже серйозні працюють, зокрема в Україні. Ці гроші працювали на президентських виборах, працюватимуть і на місцевих.

Але все сказане зовсім не означає, що нам уже треба капітулювати. Навпаки, ці агресивні спроби прибрати Україну до рук викликають зворотну реакцію і в нас, і за кордоном. Європа вже бачить, до чого призводить потурання Росії. Тому світову спільноту зараз консолідують і докола українського фактора. І нам не треба розгублюватися. Марно представники регіоналів подають щойно ухвалену резолюцію ПАРЄ як якусь перемогу влади. Насправді ж такої жорсткої резолюції давно не було в стінах ПАРЄ. В Європі розуміють, що означатиме втрата України. Тому ми не самотні. Наступ на Україну — це наступ на Європу, на європейські цінності, це навала так званого «Русского мира».

Для нас також зрозуміло, чим може завершитися ця навала. Од-

ного дня, маючи 300 голосів у парламенті, оголосять, що Україна федеральна. А це вже означає спершу регіоналізацію. Втім, вона вже певним чином відбулася через Партію регіонів. А федералізація — це право регіонів визначати національну політику. Тобто унітарний принцип буде зліквідований, основоположні принципи Конституції відкинуті.

Як усьому цьому протидіяти? В російських розробках є й такий термін — «неврахований фактор». Ідеться про національний спротив українців. Тому й розробляються російські технології його нейтралізації. Один із способів — знищення українського села. Українське слово в найтяжчі моменти історії все ж відновлювалося, бо був його носій — наше селянство. Після того, як аграрну сферу було практично знищено, влада нині її добиває. Сьогодні уряд не дає жодної копійки на аграрний сектор. Усе це робиться, щоб нашого національного спротиву не було. Соціальний фактор — річ серйозна, і люди змушені думати лише про те, як вижити.

Допускаю, що наш український президент не хотів би бути васалом Росії. Але якщо йому вже підсунули російського охоронця, то, очевидно, що вони все прагнуть пильнувати, що це фактор впливу на нашу ситуацію. Та не треба вважати, що все програно. Є ціла низка наших бізнесових структур, які ніколи не погодяться з диктатом Москви. Далі, у нас визрівають серйозні інфляційні процеси, які виведуть на протестні акції соціальні низи.

Пригадую часи утворення Руху, наші дискусії. Ми зараз фактично повертаємося до тієї ситуації, але вже маючи певні конституційні права, задекларований європейський вибір, українську владу в певних регіонах. Тому все не так безнадійно, як дехто вважає. За нами стат-

тя 10 Конституції, і влада не посміє її скасувати, якщо ми рішуче боротимемося за державність української мови. І тут роль просвітян дуже велика. У нас начебто багато партійних структур, але всі вони заклопотані тим, як влізти в ту щілину, що називається «влада». Тому закликаю просвітян до роботи!

НЕ ДОПУСТИТИ
МОВНОГО ГЕНОЦИДУ

Остап САВЧУК,
голова Чернівецького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта»

Ми, просвітяни Буковини, прийняли звернення до Президента України, в якому висловлюємо стурбованість мовною політикою в державі. Ми звертаємося від того краю, який багато століть зазнавав гніту іноземних поневолювачів. Наш благодатний край усіляко обурманювали турецькі зайди, онімечували австро-угорські колонізатори, орумуновали наші захланні сусіди. З усім цим не могло миритися українське населення краю, яке становить тут абсолютну більшість і вустами своїх світочів висловлювало обурення і супротив. Геніальний Юрій Федькович писав «Ми маємо звучну, гнучку, здатну до вивчення мову, незважаючи на те, що москвовити і поляки намагаються її поглинути».

Тому ми, просвітяни Буковини, категорично проти того, щоб протягувати у Верховній Раді запропонований правлячою більшістю законопроект про мови. Адже таке ухвалення призведе до того, що в країні остаточно запанує і так поширена російська мова. А це означає, що українську мову буде знищено, а з нею буде знищено і українську державу.

НАС НЕ ВПЕРШЕ
ХОЧУТЬ ЗНИЩИТИ
Анатолій МОКРЕНКО,
народний артист України

Моє покоління пережило важкі часи. І дуже гірко, і страшно на душі, що вже втретє сама держава планує знищити мене і всіх нас, українців. Уперше це було в Голодомор. Я народився в січні 1933 року, в страшний час, коли померло 5 тисяч моїх односельців. Це було знищення найактивнішої частини українців. Другий випадок, про який я нагадаю, це наказ радянської влади, виданий 1944 року. Ви знаєте про цей наказ, який підписали нарком внутрішніх справ СРСР Берія та заступник наркома оборони Жуков. Наказ про виселення всіх українців, які потрапили під німецьку окупацію, а це вся Україна. Цим наказом передусім було вирішено виселити з України всіх, хто працював на німців, потім всіх інших. Я працював, хоч був ще дитиною. Мусив працювати, як і моя мама, мої односельці, яких окупанти змушували працювати на них.

Звертаю увагу, в цьому наказі йдеться не просто про «жителів України», а саме про «українців». І це була друга масова акція радянської держави зі знищення України.

Тому зараз я підпишуся під кожним словом ухвали «Просвіти» на захист нашої української мови. Адже наступ на мову — це не просто війна проти мови, це війна проти нації.

У НАС ПРАГНУТЬ
ВІДІБРАТИ
ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ

Роман КРУЦИК,
голова Київського «Меморіалу»

Як ми знаємо, влада реорганізовує Український інститут національної пам'яті. Фактично його перетворюють на колишній ідеологічний відділ компартії. Відтак згортається вся попередня робота з вивчення білих плям української історії, зокрема визвольного руху. Передбачаючи це, ми ще позаторік почали збирати в областях України документи, інші матеріали, що сто-

суються нашої історії. Тодішній голова СБУ Валентин Наливайченко передав нам в електронній версії розсекречені спецслужбою матеріали. Таким чином ми створили великий інформаційний центр, яким уже зараз користуються науковці, студенти. Підготували кілька виставок, є чудова бібліотека, фотоархів. До речі, наші виставки за сприяння «Просвіти» ми можемо показати і в областях.

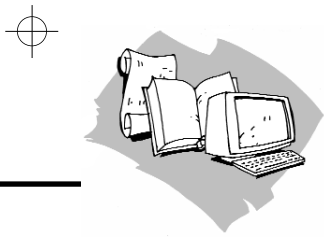
У зв'язку з тим, що така ситуація з УІНП, ми вирішили створити Громадський інститут пам'яті на базі нашого Меморіалу. Є база для початку цієї справи, є науковці, особливо молодь. І ми запрошуємо просвітян активно залучитися до цієї роботи.

ДОРОГУ ЗДОЛАЄ ТОЙ,
ХТО ЙДЕ

Світлана НІКОЛІНА,
голова Рівненського обл'єднання «Просвіти»

Наші лідери не забезпечили інформаційної безпеки, не відстояли інформаційного простору. Коли вмикаю телевізор, таке відчуття, що все суспільство живе в матриці. Це нереальне життя. Дуже складно донести до людей нашу дійсність, бо ми позбавлені голосу. У них є все, у нас — нічого. Свіжий номер «Слова Просвіти» абсолютно унікальний, я дуже вдячна редакції. Але скільки нас, тих людей, які читають? А як донести до решти? І це, мабуть, головне завдання всіх просвітянських аналітиків: визначитися з тим, як вийти із цього інтелектуального гетто, в якому перебуваємо.

Можу посперечатися з паном Павлом: голодні бунтувати не стануть. У 1930-х не бунтували, не бунтували і в 90-х. А от коли пішов економічний підйом із 2000 року, 2004-го виник Майдан. Можливо, тому додушують українського підприємця, щоб змусити людей ду-

ний фестиваль повстанської пісні. В області з квітня діє “Комітет національного порятунку”, туди входять різні сили, співпрацюємо, сподіваємося, що спільними зусиллями відіб'ємо майдан у влади, бо на нашу заявку відповіли, що майдан до 16-ї години зайнятий.

Розуміючи всю складність ситуації, водночас бачимо, що відбуваються й позитивні процеси, відбувається люстрація. Ненадійні, перелякані відходять, і нехай. У боротьбі залишаються сильні, загартовані, і думаю, що ця боротьба буде успішною. Українців достатньо багато, щоб протистояти будь-яким табачникам.

ПОВЕРТАЮТЬ СВЯТО 7 ЛИСТОПАДА

Юрій ГНАТКЕВИЧ,
народний депутат

Комітет соціальної політики Верховної Ради схвалив однотайного голосами комуністів, Партії регіонів і литвинівців проект закону “Про внесення змін до закону про працю”, у якому пропонується повернутися до 7 листопада як державного свята з вихідним днем.

Але нам не варто боятися загострень. Пропоную внести до резолюції, що в Україні до влади дорвалися не українці. Так не повинно бути.

ТРЕБА ВЖИВАТИ РІШУЧИХ ДІЙ

Олександр ПОНОМАРІВ,
професор

Світлана Ніколіна говорила про інформаційний простір. За часів президентства Віктора Ющенка нічого не зроблено з того, що він обіцяв, у тому числі й з інформаційним простором. Зараз це особливо відчутно.

Нещодавно двічі на різних каналах записували мої коментарі з приводу проекту закону про мови. На СТБ вирізали прямо з ефіру, сказали, що якісь технічні неполадки. На Першому національному я казав, що ситуація з мовою не історично склалася, а її склали. Навів приклад, що коли Прага вийшла з Австро-Угорської імперії (на той час була німецькомовним містом), вона швидко відродилася. Так із моєї розповіді тільки про Прагу й показали. А про українську мову — нічого.

У других Теремках є невеличка автокефальна церква Бориса і Гліба, куди ходило багато людей. Віряни побудували велику церкву Преображення. Тепер новозбудовану церкву відібрали регіонали під приводом, що хтось із членів цієї партії давав гроші на її будівництво.

Неукраїнською влада виявила себе на другий день після виборів: президент звернувся до виборців мовою сусідньої держави і запросив московського священника його благословляти, навіть не нашого Володимира з Московського Патріархату, а Гундяєва. З українців відверто сміються, признавши міністром освіти українофоба Табачника. Або керувати телебаченням Є. Бенкендорфа, який демонстративно не говорить українською мовою. Такого не було навіть у Радянському Союзі. Микола Охмачевич говорив тільки українською, Скачко може вдома й говорив російською, але публічно — українською. Нам проти цієї влади, окрім звернень, треба вживати рішучих дій. Наприклад, у день, коли мали розглядати проект скандального “Закону про мови” зібралася молодь біля Верховної Ради. Коли вийшов М. Чечетов, його так засвітали, що він повернувся назад і вийшов через чорний хід. Розгляд закону відклали. Треба більше організувати таких пікетів, мітингів, об'єднатися і привести нарешті до влади українців.

ВИКОРИСТОВУВАТИ РІЗНІ МЕТОДИ РОБОТИ

Олексій ШЕВЧЕНКО,
голова Сумського обл'єднання “Просвіти”

Вважаю, що потрібно використовувати в нашій роботі всі методи. Треба, щоб кожен надіслав на електронну пошту “Просвіти” досвід своєї діяльності. Цей досвід треба розвивати.

Друга пропозиція — зробити інформаційний банк із дуже сильних фактів, якими ми могли б оперувати і в полеміці, і в публікаціях; видавати типову брошуру, юридичний посібник із порадами, як треба судитися, вигравати судові справи.

Треба розповідати людям, порівнювати, що мають росіяни в Україні й українці в Росії. Ці факти постійно замовчують. Якби ми говорили відкрито, що проти України ведеться інформаційна, економічна, кадрова, правова війна, люди б зрозуміли багато чого.

“Просвіта” повинна очолювати різні акції, об'єднувати різні організації, але робити це так, щоб інші не лишалися в тіні. У нас, наприклад, є Рада патріотичних організацій, Координаційний центр.

У Сумах є три українськомовні газети, наклади яких по кілька тисяч і три російськомовні, з накладами по кілька десятків тисяч. Вони не висвітлюють того, що відбувається в Україні. Телебачення тим паче. Наприклад, ми провели дуже цікавий “круглий стіл” із науковцями, краєзнавцями щодо проблем війни, запросили журналістів. Майже ніхто не прийшов.

Що треба робити? Налагодити Інтернет, випускати листівки, брошури, розповсюджувати.

Ми видали розпорядження через обласне управління освіти відроджувати осередки. Через осередки шукаємо активних людей, які підтримують українські інтереси.

Треба активніше працювати з міжнародними організаціями.

У зв'язку з виборами ми запропонували понад 100 достойним людям, які себе добре зарекомендували, йти в депутати місцевих рад. Погодилося 19, а тільки 6 подали документи. То хто ж буде в радах, якщо найдостойніші відмовляються?

САМИМ ДБАТИ ПРО СЕБЕ

Іван ЮШУК,
професор

Ми зараз переживаємо нелегкий, навіть страшний політичний час. Маємо Геббельса, незабаром з'явиться Йосип Віссаріонович. Нам нема чого сподіватися від влади. Дмитро Табачник назвав нашу організацію в газеті “2000” “націоналістична “Просвіта”.

Де ж порятунк? Порятунк у нас самих. Я, наприклад, власним коштом видав брошуру “Якщо ти українець”. Добре було б поширити їх серед депутатів, щоб замислилися, хто ми є. Проаналізував у цій брошурі всі українські й міжнародні закони з питань мови. На них треба спиратися, бо в новому законопроекті маємо шахрайство. Автори ніби посилаються на міжнародні закони, а насправді перевертують факти. Наприклад, скрізь було визначення “мова національної меншини”. А тепер — “мова меншини”, національної вже нема. У проекті закону є стаття, що кожен може обирати мову, як заманеться, тобто стимулюється манкуртство.

Наше “Слово Просвіти” — найкраща, найбойовіша газета, насичена інформацією. Я майже щомісяця зустрічаюся з учителями української мови. Перед тим заходжу в редакцію, беру газети й переконую педагогів, що в часописі багато матеріалів, які можна використовувати на уроках. Газета коштує

недорого, можна викупити кілька десятків і роздавати, пропагувати на місцях.

Є чудові статті й у іншій пресі. Наприклад у газеті “День” зверніть увагу на статтю “Убивці мови”. Можна зробити з неї ксерокопії, поширювати. Заслугує на увагу “Лист до Литвина” Максима Стріхи тощо. Треба активізувати молодь, спілкуватися, зустрічатися з учнями. Я зустрічаюся, читаю лекції, часом виступаю на радіо. Але на радіо зараз прямо говорити про мовну ситуацію не можна, ці питання відстежують. Нове керівництво Держтелерадіо заявляє: “Українського фундаменталізму не допустимо”.

Треба самим дбати про себе, самим шукати кошти, нам ніхто нічого не дасть.

ПРОВЕСТИ ВСЕСВІТНЮ АКЦІЮ НА ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Олег ТКАЧЕНКО,
голова Запорізького обл'єднання ВУТ “Просвіта”

Ми активно працювали перед президентськими виборами 2004 року, коли також були нелегкі для просвітян часи. Хоч нас і залякували, ми провели більше 100 акцій у Запорізькій області.

Нині також треба діяти сміливо, активно, наступально, різними методами: проводити “круглі столи”, пікети, писати заяви тощо.

У лютому ми провели форум “20-річчя відновлення діяльності “Просвіти”, щоб зібрати патріотичні сили, об'єднати їх.

Запорізька обласна рада нещодавно ухвалила Закон про регіональні мови. Ми влаштували пікет, написали звернення до депутатів обласної ради, роздали їх кожному. Подали заяву до прокуратури. Якщо це не допоможе, будемо судитися, пройдемо всі процедури і доб'ємося, щоб цей ганебний закон відмінили.

Ще маю цікаву пропозицію. Коли під час відомих подій у призначений день і годину в усьому світі вийшли грузини з протестом проти окупації Грузії. Давайте й ми визначимо день і час, повідомимо про це всім українцям світу і вийдемо на захист української мови.

ОБ'ЄДНАТИСЯ І АКТИВІЗУВАТИСЯ

Марія ОЛІЙНИК,
заступник голови Донецького обл'єднання “Просвіти”

Хочу дати пораду східним і південним областям. Навіть якщо б ваші ради прийняли і вписали в рішення статтю 10 Конституції, то все одно згідно з Законом “про місцеве самоврядування” у ст. 43 вписано чітко, чим може займатися обласна рада. Неправомірні дії органу місцевої влади стовідсотково скасовуються. 7 вересня зареєстровано закон Єфремова, Гриневецького, Симоненка. 8 вересня прийняла рішення Запорізька обласна рада. Це — загальний сценарій. А 9 вересня я Вам, пане Ткаченко, скинула матеріали, з якими треба було одразу йти до суду. Вам прокурор скаже, що це рішення не ввійшло в законну силу і його не можна оскаржувати. Рішення справді ще не можете оскаржувати, а оскаржувати треба неправомірні дії ради. Якщо ми так працювати не будемо, нас і надалі зневажатимуть. А коли рішення буде опубліковане, зробіть додаток до свого позову, крім того, що оскаржує дії ради, ще й скасовує рішення.

Рішення нашої облради від 18 травня 2006 року ми скасовували чотири роки, чотири місяці й вісім днів. Оскаржили його 23 травня. Рішення залишили в силі суди пер-

шої інстанції, апеляційний, касаційний. 30 вересня цього року Вищий адміністративний суд нарешті їх скасував. Я посилалася тільки на Конституцію України і Закон про місцеве самоврядування. Можу вислати всім наші позовні заяви і рішення всіх судів.

Ми не дієві й дуже роз'єднані. Так працювати не можна. Коли ми проводимо фестиваль “Джерело талантів”, посилаю на всі 27 обласних організацій запрошення. Відгукнулися тільки Херсон і Луганськ. Коли зняли голову нашої обласної “Просвіти” ректора Володимира Шевченка, я теж не могла до вас достукатися, щоб підтримали своїми зверненнями.

Треба, щоб у всіх місцевих об'єднаннях був Інтернет, мобільний зв'язок.

Із 200 партій, які є на всеукраїнському рівні, в Донецьку зареєстровано 160. Усі партії, за винятком двох національно-демократичних, перш ніж щось зробити, йдуть до Партії регіонів узгоджувати свої акції. Але я знайшла все-таки 16 організацій, які підписали звернення проти Табачника. Давайте працювати кожен на рівні своєї області й робити спільні всеукраїнські акції. Найперше — не дати парламенту прийняти антиукраїнський проект закону про мови.

ЗАПРОШУЄМО ПРОСВІТЯН ДО ЛУГАНСЬКА

Володимир СЕМИСТЯГА,
голова Луганського обл'єднання “Просвіти”

Я розумію ситуацію так, що горить наш будинок, а ми співаємо, танцюємо, відкриваємо мистецьку конференцію тощо. Кожен може прозивувати і сказати, що він робить. Добре, що робить. Але сьогодні йдеться про інше. Ми звертаємося до президента, до чиновників і дуже рідко — до народу. Не звертаємося до росіян, білорусів, громадян інших національностей. У те, що відбувається в Луганську, неможливо повірити. Виступає в університеті Табачник, до нього черга студентів. Думаєте про мову запитують? Ні, про стипендію і про гуртожиток.

Пропоную хоч раз на рік зробити виїзне засідання редакції “Слова Просвіти” в Донецьку чи Луганську, побути впродовж тижня, подивитися, що там відбувається, звернутися із запитом до кого потрібно. Ми допоможемо.

Вважаю, що кожен голова “Просвіти” повинен стати спецкором газети і грюкати в двері облдержадміністрації, обласної ради, контролювати, що там відбувається. У Луганську голову “Просвіти” не пускають ні на засідання облради, ні облдержадміністрації, ні в управління освіти. А начальник управління освіти нецензурно лається і заявляє: “Після цих виборів ви не будете ні вчителями, ні директорами шкіл, бо не підтримуєте регіоналів, нашого мера”.

Доходить до абсурду. На наше запрошення до Луганська приїдуть ансамблі з Воронежа, Сахаліну, звертаються до місцевих чиновників українською мовою, а ті відповідають російською.

Запрошуємо просвітян із центру, з Волині, Івано-Франківська інших західних областей приїхати до нас, виступити, підтримати нас. З теперішньою владою говорити практично неможливо: це вчорашні комсомольці, комуністи тощо, які мріють бути в Московській імперії. Це — державний переворот.

Матеріали підготували
Надія КИР'ЯН,
Петро АНТОНЕНКО

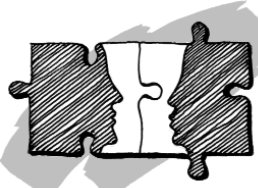
Фото **Олесь ДМИТРЕНКА**

мати тільки про те, як вижити, щоб вони ні книжки не купили, ні газети.

У цій глобальній ситуації, у якій перебуваємо, ми не унікальні. Європа ще в гіршому становищі. Ми принаймні розуміємо, що відбувається, і про це говоримо. А вони можуть дочекатися танків і не тільки танків. Але крім глобальної політики, яку важко донести до людини, треба робити реальні справи.

У Рівному Московський Патріархат намагався побудувати храм Александра Невського, ця епопея тривала три місяці. І ми три місяці пікетували сесії міської ради. Храм Александра Невського планувався як величезний російський культурний центр. Я казала, що Рівне може бути побратимом Парижа — у них храм побудували, але там землю купили, а в нас хотіли взяти на дурняк. Але в Рівному більшість депутатів за це не проголосували. Коли ми йшли на перший пікет, думали, що це справа безнадійна. Дехто казав: “Ну зберемо 20 чоловік, а депутати однак проголосують”. На першому пікеті нас було 30. На останньому — понад 300, отже, розуміння прийшло. Біблійна заповідь “Дорогу здолає той, хто йде” діє. Якщо щось робити, буде результат. 17 вересня, під час скандалу з Русланом Забілим, тюремкою на Лонцького провели пікет СБУ, постійно спілкуємося з В'ятровичем, 20 вересня провели “круглий стіл” “Окупація чи визволення?” з істориками, які ще не бояться цієї теми, висвітлили подію на радіо, бо якщо про акцію ніхто не сказав, вона ніби не відбулася. Провели через сесію заяву з приводу мови, збір підписів на майдані, презентацію книжок, молодіжну поетичну акцію тощо. Зараз готуємося до Покрови, відчувати різочі зміни. Наша влада нині каже: “Який до Покрови стосунок має УПА? Святуйте собі День українського козацтва”.

Готуємо на Покрову традицій-

ЗА ПЛЕЧИМА КУЗЬМИЧА — 106 РОКІВ, ЗА ПЛЕЧИМА КУЗЬМИЧІВ — 464 РОКИ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Для найстарішого мешканця Млинова, одного з найстаріших мешканців Рівненщини, нинішній 106-літній тягар, на жаль, надважкий у багатьох вимірах.

— Зір, слух, пам'ять, хода в тата вже не ті, що були, скажімо, ще років три тому, — розповідає Іван Кузьмич, син довгожителю, — і вже без сторонньої допомоги йому важко обходитися. Але дякуємо Богу, що тато живий і своєю присутністю радує цей світ. Коли є батько, то й дітям світ милий. А також і внукам, і правнукам. Їх у Степана Кириловича вже більше двох десятків. Дочекався він і двох праправнуків. От було б добре, аби ще й прапраправнукам порадились...

Якщо вдатися до Кузьмичового життєвого літопису, то на його сторінках радість медувала із надзвичайними труднощами. Були вони і 1944 року, коли Степан Кирилович, призваний до армійських лав, потрапив до Алма-Ати і там, у своїй піхотній роті, став одним із небагатьох, кому пощастило вижити. Чимало жажів довелося пережити, коли працьовитих Кузьмичів насильно "розкуркулювали" — забрали у колгосп шість гектарів землі, коней, корів, сільськогосподарський реманент. А по-

Довгожитель Степан Кирилович Кузьмич

тім ще один удар — у п'ятдесятирічному віці помирає дружина, і на батька залишається шестеро дітей. Поховав Кузьмич і другу свою дружину, з якою теж, як сам зазначає, добрий шмат життя прожив. Неперевелики було і на колгоспній роботі — клопіткій, малооплачуваній. Працював Степан Кирилович то столяром, то трактористом, то конюхом...

Але головне — завжди працював із великою відповідальністю.

Сусіди Степана Кузьмича стверджують, що він до ста років не знав у роботі спокою. Розповідають: якось Степан Кирилович (у 85-річному віці) пішов на город поратися. Пробув там цілий день допізна. А вранці поскаржився, що у боку болить. Опісля звернувся до лікаря. Дільничний те-

Мешканцю селища Млинів Степану Кириловичу Кузьмичу, колишньому учаснику "Просвіти", виповнилося 106 років, а сумарний вік, прожитий довгожителем та його п'ятьма дітьми (Катериною — 1932 року народження, Василем — 1937, Євгенією — 1941, Іваном — 1944, Марією — 1948), не враховуючи шостої — доньки Галини, яка померла 38-річною, становить наразі дивовижну, а можливо, й рекордну для України цифру — 464 роки. І дай Бог їй подальшого збільшення...

рапевт зацікавився, що ж могло спричинити біль, а коли дізнався, то аж заляк від здивування. З'ясувалося: дід Степан, удобряючи поле, самотужки розніс і розкидав майже двадцять тонн гною!...

Зрештою звернення Кузьмича до лікарні це радше виняток із правил. Якщо хворів, то пігулок уникав, лікувався народними методами. При головних болях прикладав до лоба капустяний листок чи кружальця бараболі. Каже, що вже за декілька хвилин відчуває полегшення. А ще Кузь-

мич жартує, що дожив до такого поважного віку, бо втік від лікарів.

Справді, було таке у його біографії. Якось пішов дід Степан до Божого храму. Літо, спека страшна. І от трапилось, що чоловік втратив свідомість. Люди полякалися, хтось викликав "швидку". Коли лікарі прибули на виклик, то в церкві Кузьмича не застали. Він, прийшовши до тями та почувши про лікарів, вирішив "не мати з ними діла" і чимдуж почимчикував додому...

Найкращий лікар у житті, як вважає Степан Кирилович, — це Божа благодать. А щоб вона не полишала людину, варто завше бути з молитвою. Сам же довгожитель своє життя вимірював і продовжує вимірювати вірою у Бога, і це, вважає, найперший секрет довголіття. Серед інших Кузьмичових довголітніх секретів — те, що за все життя він не випалив жодної цигарки; у його харчування завжди входили мед, часник, молоко. Причому Степан Кирилович утримував (доки міг) корову, сам її випасав і доїв... Та й про гени варто сказати: прадід Степана Кириловича ледь-ледь не дожив до 120 років. Так що нинішньому довгожителю є з кого брати приклад. Дай Боже, йому здоров'я та ще многих літ!

Олексій РОВЕНКО,
краєзнавець,
Івано-Франківська обл.

Село Радча, що неподалік від обласного центру Івано-Франківська (колишнього Станіслава), має давні просвітанські традиції. Ще 1909 року тут було засновано читальню "Просвіти". У різні часи чимало талановитих людей сприяли зростанню культурно-освітнього рівня й національної свідомості радчан. 1900—1902 рр. парохом села був отець Еммануїл Січинський — двоюрідний брат відомого композитора і диригента. Він організував тут драматичний гурток, кооператив "Український торговий дім "Надія". Часто до Радчі приїздив з аматорськими хорами і сам Денис Січинський. Добру згадку про себе залишив священик села Радча Нестор Киселевський, який був активним учасником читальні "Просвіти". Його зять — о. Остап Стернюк (брат владика І. Стернюка) створив 1926 року церковний хор, у якому одинадцятирічним хлопчиком почав співати герой нашої розповіді — Василь Іванович ШИПТУР.

В. І. Шиптур народився 17 лютого 1915 року в с. Радча Станіславського повіту (тепер Тисменицького району) що в Галичині. Закінчивши 5-класну школу в рідному селі, він, маючи 12 років, навчається в дяківській школі в Станіславі при кафедрі собору (тепер катедральний собор Святого Воскресіння). Тут він відвідує співочий гурток, а також навчається сольного співу та гри на мандоліні. Вже в 14-річному віці організовує при читальні "Просвіти" у рідному селі співочий гурток. Ще й сьогодні пам'ятає Василь Іванович перший виступ співочого гуртка на сцені. То був концерт-посвята 115 річниці з

Дня народження великого Кобзаря 1929 року.

У ті часи ювілей Т. Г. Шевченка святкували повсюдно в Галичині. А ще згадує старий просвітянин фестини, свято Івана Мазепи. І в цих урочистих імпрезах брав участь чоловічий співочий гурток під орудою Василя Шиптура. До репертуару гуртка входили такі твори: "Заповіт" в обр. К. Стеценка, "Засвіт встали козаченьки", "За рідний край", "Ми

РПР. Ліквідують усі національно-патріотичні громадські організації. Проте хоровому колективу дивом вдалося уникнути репресій. Характерним є той факт, що навесні 1941 року радчанський хор під орудою Василя Шиптура бере участь у республіканському огляді сільської художньої самодіяльності і, навіть, завойовує право виступу в Москві на Виставці досягнень народного господарства. Але почалася війна...

1954 року чоловічий хор села Радчі він передає в надійні руки досвідченому диригенту (учневі славного диригента Дмитра Котика) Богдану Волосянку — медику і музиканту за професією. Сам Василь Шиптур продовжує співати в рідному колективі, працюючи завідувачем клубу села. І ось перші успіхи...

1956 рік — хор стає лауреатом республіканського конкурсу сільської художньої самодіяль-

"Сонячні кларнети"; 1989 рік — капела здобуває третє місце у Першому огляді-конкурсі хорів колективів ім. М. Леонтовича; 1991 рік — капела виступає перед мешканцями міст і сіл Кіровоградської області напередодні Всеукраїнського референдуму; 1992 рік — капела бере участь у святкуванні 50-річчя УПА в Києві; 1993 рік — капела стає лауреатом Другого Всеукраїнського конкурсу хорів колективів ім. М. Леонтовича в Києві.

Це весь перелік творчих досягнень, де певна частка успіху належить Василю Івановичу Шиптуру.

Працюючи в хорівій капелі, В. Шиптур є незмінним керівником драматичного колективу села. Незважаючи на похилий вік (понад 90 років), він майстерно виконує головні ролі у виставах "Украдене щастя" І. Франка, "Степовий гість" Б. Грінченка, "Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці" М. Старицького тощо.

Похвально, що творчу естафету в батька надійно взяв у руки його син Богдан — відомий митець, учень видатного українського композитора А. Кос-Анатольського, нині Заслужений діяч мистецтв України. Понад тридцять років Богдан Васильович співав у капелі, багато творів у його обробці звучали в виставах колективу.

Згадуючи минуле і порівнюючи сьогодні, сивочолий ветеран "Просвіти" занепокоєний станом сучасного народного мистецтва, негативним впливом низькопробної "попси", що забруднює чисті джерела рідної пісні, мови. Пісня — душа народу. Як казали стародавні мудреці: "Скажіть, які пісні співає народ, і я скажу, хто ним править". Ці слова, на думку ветерана, актуальні й сьогодні.

ІЗ ПІСНЕЮ І СЛОВОМ

їдем вперед", "Ой видно село" та багато інших народних пісень. Поруч із співочим діяв і драматичний гурток, яким теж керував Василь Шиптур. Ці гуртки славилися на всі навколишні села своїми виступами. Особливу популярність серед селян мали виступи драматичного гуртка. Як згадує Василь Шиптур, великий успіх мали вистави "Степовий гість" Б. Грінченка, "Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці" М. Старицького, "Украдене щастя" І. Франка, "А молодість не вернеться" та інші класичні твори.

1937 року, щоб зібрати гроші на побудову нової читальні, Василь Іванович Шиптур організує хорівий колектив, який, колядуючи і виступаючи з концертами по навколишніх селах Станіславського повіту, збирає чималі кошти на будівництво Народного Дому (нині Будинок культури). І вже 1938 року хор, маючи велику програму, стає відомим на всю Станіславську округу. Цей рік, як говорить Василь Шиптур, вважається початком народження славетної в майбутньому чоловічої хорівій капелі.

Настає 1939 рік... Галичина входить до складу Української

31 липня, 1 і 2 серпня 1942 року громадськість Львова і всієї Галичини відзначала 100-ті роковини від Дня народження Миколи Лисенка. До цієї дати були приурочені Перший крайовий конкурс хорів у Галичині й Свято української пісні. Спочатку проводилися повітові та окружні огляди, в яких взяли участь 450 хорів із Галичини, Лемківщини і Посяння. Серед 26 колективів, що ввійшли до фінального конкурсу у Львові, був і чоловічий хор села Радчі. Журі, до складу якого входили професори Северин Супрун, Євген Козак, Микола Колеса, доктори Василь Барвінський і Зеновій Лесько, схвально оцінили виступ радчанського хору. В "Альманасі Першого крайового конкурсу хорів у Галичині у 100-річчя народини М. Лисенка", що вийшов у Львові 1943 року, зазначено: "Члени журі були заскочені (вражені — О.Р.) високим мистецьким рівнем сільських хорів. Усі хористи в сталих срібках (хор с. Радча — О.Р.) знову захоплюють публіку".

У повоєнний час Василь Іванович Шиптур, працюючи на культурно-освітній ниві, продовжує керувати чоловічим хором.

ності в Києві, а Міністерство культури присвоює йому назву "Народна самодіяльна хорова капела"; 1958 рік — капела знімається у фільмі "На крилах пісні" кіностудії ім. О. Довженка; 1960 рік — Диплом III ступеня на республіканському конкурсі академічних хорів; 1964 рік — капела стає дипломантом фестивалю на честь 150-річчя від Дня народження Т. Г. Шевченка; 1965 рік — капела нагороджена Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР; 1967 рік — колективу присвоєно звання "Заслужена народна самодіяльна хорова капела". Цього ж року за досягнення успіхів у розвитку самодіяльного мистецтва Василь Іванович Шиптур нагороджується Почесною грамотою Міністерства культури УРСР; 1969 рік — капела бере участь в урочистостях із нагоди 100-річчя естонського Свята пісні у Таллінні; 1970 рік — капела отримує Диплом II ступеня на фестивалі самодіяльного народного мистецтва України; 1985 рік — капела нагороджена Дипломом Виставки досягнень народного господарства СРСР; 1988 рік — колектив стає лауреатом республіканського телетурніру

ПІДВИЩЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ — НОРМАЛЬНА ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА

Питання підвищення пенсійного віку в Україні набуло трохи нездорового забарвлення. Треба розуміти, що межа пенсійного віку — 55 років для жінок і 60 для чоловіків — була встановлена майже сто років тому. За цей час у суспільстві відбулося багато змін. Практично в усіх країнах світу пенсійний вік переглядався неодноразово.

В європейських країнах перехід від працездатного до пенсійного періоду життя відбувається в 62—67 років. Чоловіки й жінки зазвичай в однаковому віці стають пенсіонерами. Якщо в деяких європейських країнах пенсійний вік для жінок і залишається нижчим, то на законодавчому рівні вже ухвалено рішення його зрівняти.

Наприклад, у Великобританії упродовж 2010—2020 рр. пенсійний вік жінок буде підвищено до встановленого нині для чоловіків — 65 років, надалі упродовж 2024—2028 рр. пенсійний вік для всіх буде збільшено до 66 років, упродовж 2034—2036 рр. — до 67 років, упродовж 2044—2046 рр. — до 68. Вирівнювання пенсійного віку жінок і чоловіків заплановано також в Австралії, Австрії, Словаччині, Угорщині. У світі утверджують гендерну рівність, про яку ми багато говоримо, але для реального впровадження якої в Україні нічого практично не робимо.

Рівність чоловіків і жінок у трудових, соціальних, пенсійних правах має підтверджуватися реальними кроками, зокрема підвищенням пенсійного віку — це абсолютно нормальний крок, який зробила Європа, і який пора зробити нам.

ВИЩИЙ ПЕНСІЙНИЙ ВІК — ВИЩА ПЕНСІЯ

Без підвищення пенсійного віку неможливо забезпечити гідний рівень життя пенсіонерам: розмір пенсії визначається, виходячи із заробітку людини та її страхового стажу, і кожен рік страхового стажу оцінюється коефіцієнтом 1,35 %.

Сьогодні у жінок пенсії на третину нижчі ніж у чоловіків. Це пов'язано з тим, що вони зарано залишають роботу, тому в них коротший трудовий стаж. На розмір пенсії звичайно впливає і заробіток, оскільки в чоловіків зарплатня вища. Але якщо порівнювати, то різниця зарплати жінок і чоловіків сягає 75 %, а пенсії — лише 67 %.

ЦЕ ЗМУСИТЬ ПЕРЕГЛЯНУТИ СТАВЛЕННЯ ЩОДО ВИКОНУВАНОЇ РОБОТИ

Сьогоднішні пенсіонери отримують приблизно однаково пенсію, бо вони працювали переважно за радянських часів. Тоді всі працездатні громадяни повинні були працювати, це був обов'язок, за виконанням якого стежили, — за “туніадство” могли навіть посадити за ґрати.

Можливо, тому зайнятість сприймалася як важкий обов'язок. Але пропала утопічна думка, що невдовзі побудуємо комунізм і працюватимемо тільки за бажанням.

Обов'язок працювати скасували 1991 року — це одне з перших свідчень утвердження демократії в Україні. Водночас зменшилася суспільна цінність зайнятості: чимало людей вважає, що чесно працює нічого не заробивши, що всі багаті українці — це ті, що накрали, а порядні завжди бідні.

Це неправильна позиція, і нам насамперед треба змінити ставлення людини до виконаної роботи. Зайнятість — найважливіша форма участі людини в суспільному житті, найефективніший спосіб її самореалізації та розвитку, що забезпечує не лише матеріальні

ЛІДІЯ ТКАЧЕНКО: «ПРАЦЯ — ШЛЯХ ДО АКТИВНОГО ДОВГОЛІТТЯ, А НЕ ДО БІДНОЇ СТАРОСТІ»

Фото Олеса Дмитренка

вигоди, а й залучення до соціальних зв'язків. Примушування до праці неприпустиме, але в суспільстві має бути сформоване негативне ставлення до неробства.

ПРОГРЕСУЄ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ

Наша пенсійна система побудована за принципом солідарності поколінь — покоління працездатних утримують пенсіонерів. Зараз ситуація критична, бо в Україні, як і в усьому світі, прогресує процес старіння населення, збільшується кількість людей літнього віку, працездатного — скорочується, відповідно зростає навантаження на солідарну пенсійну систему.

Уже зараз на одного платника пенсійних внесків припадає один пенсіонер. Пенсіонери — це майже третина населення України. Жінки повинні розуміти, що підвищення пенсійного віку необхідне, щоб прогнати тих, хто вже на пенсії.

Треба також усвідомлювати, що невдовзі виникне дефіцит робочої сили, адже зараз у працездатний вік входить дуже нечисельне покоління народжених у кризові 90-і роки, коли швидко скоротилася народжуваність. “Бєбі-буму”, попри державні заохочення, немає, та й сучасне покоління матерів малочисельне.

Особисто я піду на пенсію уже в 60 років і згодна працювати на 5 років довше, бо усвідомлюю, що підвищення пенсійного віку — єдиний реальний та ефективний захід, що надасть можливість підвищити пенсії нинішнім пенсіонерам.

ЖІНКИ — НЕ СЛАБКА СТАТЬ

У багатьох країнах за винятком деяких мусульманських, де жінки позбавлені елементарних прав, африканських, де люди вмирають здебільшого від інфекційних хвороб, жінки живуть довше за чоловіків.

Серед новонароджених завжди хлопчиків більше: 48 % — дівчатка, 52 % — хлопчики. Це пов'язано з тим, що природа дбає про гармонію, адже хлопчики вразливіші, мають менший запас життєвих сил і слабше здоров'я, рівень смертності чоловіків у всіх вікових групах вищий.

За існуючого рівня смертності в Україні для народжених хлопчиків ймовірність дожити до 60 років становить приблизно 66 %, для дівчаток — 85 %; очікувана тривалість життя жінок у середньому становить понад 75 років, чоловіків — 64 роки. Очікувана тривалість життя при досягненні 60 років для

Уряд України має намір поступово підвищити вік виходу жінок на пенсію з 60 років. Таке рішення ухвалено в рамках зобов'язань, узятих Україною перед Міжнародним валютним фондом. Проведення пенсійної реформи було однією з ключових умов надання нашій державі 15-мільярдного кредиту.

Тема підвищення пенсійного віку викликала в суспільстві активне обговорення і негативні емоції: кажуть, що це черговий обман влади, знуцання над пенсіонерами, нелогічні й невчасні зміни. Деякі налаштовані скептичніше: вважають, що українка і до 55 років втомлюється, має погане здоров'я, у сучасних економічних та екологічних умовах не доживе до пенсії. Можливо, держава не зупиниться — спочатку підвищить пенсійний вік до 60 років, потім до 62, згодом — до 70...

В Інституті демографії та соціальних досліджень НАН України імені М. В. Птухи вважають, що підвищення пенсійного віку — це нагальна вимога сьогодення. Про причини необхідності запровадження однакової пенсійної межі для чоловіків і жінок читачам “Слова Просвіти” розповідає провідний науковий співробітник, кандидат економічних наук Лідія ТКАЧЕНКО.

чоловіків 15 років, для жінок — понад 20 років. Тобто, якщо орієнтуватися на показники тривалості життя, то виходить, що жінки мали б виходити на пенсію пізніше за чоловіків.

Та й говорити, що 55 років — це вже старість для жінки, просто нісенітниця, бо українки в 55 мають значно кращий вигляд ніж чоловіки.

А якщо є проблеми зі здоров'ям у цьому віці — ніхто не скасовував оформлення пенсії за інвалідністю. Щодо чоловіків, то багато з них отримують дострокові пенсії на пільгових умовах, деякі йдуть на відпочинок і в 40 років (військові), або на 5–10 років раніше звичайного пенсійного віку (праця у шкідливих умовах).

П'ЯТИРІЧНА РІЗНИЦЯ У ПЕНСІЙНОМУ ВІЦІ — ІСТОРИЧНИЙ РУДИМЕНТ

Різниця у пенсійному віці жінок і чоловіків походить від запровадження канцлером Бісмарком перших солідарних пенсійних систем у Німеччині. Коли її впроваджували, то виходили з міркувань збереження економічного лідерства чоловіка в сім'ї. Тобто чоловік у подружжі, як правило, на п'ять років старший за дружину, і якби тоді був встановлений однаковий пенсійний вік, то жінка продовжувала б працювати ще п'ять років, доки досягне того віку, що її чоловік. А він був би вже на пенсії. В усіх країнах, хоч би що там говорили, пенсії нижчі ніж зарплатні. А хіба раніше могло бути так, що жінки отримуватимуть більше ніж чоловіки? Тобто п'ятирічна різниця — бажання зберегти роль чоловіка-годувальника, його авторитет.

Тоді жінки мало працювали, вони були на утриманні чоловіків. Зараз ситуація інша: рівень зайнятості жінок у нас досить високий. Не всі європейські країни можуть цим похвалитися.

Змінилася також шлюбно-сімейна ситуація: багато розлучених і самотніх жінок. Тому абсолютно немає підстав зберігати нерівність у пенсійному віці з огляду на те, хто годувальник у родині.

У ЖІНОК БУДЕ БІЛЬШЕ МОЖЛИВОСТЕЙ ДОСЯГАТИ ВИСОКИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСАД

Коли говорять про прояви гендерної нерівності в Україні, зазвичай зазначають, що на вищих державних посадах обмаль жінок. Чому так? Це пов'язано з нижчим пенсійним віком, адже для того, щоб зробити кар'єру, обійняти ви-

соку посаду на державній службі, потрібен час. А жінки мають відволікатися від роботи на народження і виховання дітей, тому часто повільніше роблять кар'єру, а коли досягають високих посад, то це триває недовго — їх звивляють як тільки настає пенсійний вік. За законом, вони не мають права залишатися на державній службі.

Перехід до однакового пенсійного віку для України абсолютно принципове питання: щоб жінка могла реалізувати себе на роботі, досягти професійного зростання, передати досвід молоді.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ СІМ'Ї — ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ

Підвищення пенсійного віку — стимул до переоцінки суспільних ролей жінки і чоловіка. Маємо здолати гендерні упередження щодо ролі жінок і чоловіків, бо інакше ніколи не просунемося в жодних питаннях рівності в нашій країні. Бо, з одного боку, декларувати, що ми рівноправна країна, а з іншого — зовсім нічого не робити для подолання гендерних стереотипів — нелогічно.

Сучасна модель сім'ї передбачає перехід до партнерських відносин, де дружина і чоловік працюють, разом виконують домашню роботу, разом годують дітей. Це зовсім інша модель стосунків, і для збереження різної межі пенсійного віку для чоловіків і жінок абсолютно немає жодних підстав.

Насамперед це необхідно зрозуміти жінкам. Зазвичай вважають, що дискримінацію ініціюють чоловіки. Однак в Україні ситуація інша, — схоже, що багатьох жінок це влаштовує. У родині вихованням дітей займаються переважно матері, у садочку — виховательки, у школах — вчительки, тобто діти зростають у жіночому царстві. Отже, гендерні стереотипи та упередження насаджують самі жінки. Чоловіків не варто звинувачувати в цьому.

ПІДВИЩИТИ ПЕНСІЙНИЙ ВІК ПРОСТІШЕ, НІЖ ДОБИТИСЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У нас такі мізерні пенсії ще й тому, що в Україні поширена тінюва діяльність. За даними Пенсійного фонду, третина платників сплачують мінімальний внесок, тобто висвітлюють мінімальну зарплату.

Ситуація з солідарністю в нашому суспільстві критична, адже в тих, хто працює, немає розуміння, що вони відповідальні не лише за своїх дітей, а й за своїх батьків. Пенсійна система передбачає зо-

бов'язання суспільства утримувати пенсіонерів, і працездатні люди, що приховують доходи, безвідповідальні перед своїми батьками, дідусями і бабусями.

Від 2004 року в нас пенсії зросли шестеро. Але цього замало. Потрібні структурні реформи, зокрема підвищення пенсійного віку, бо це надасть можливість утримати зростання демографічного навантаження на пенсійну систему. До того ж підвищити пенсійний вік набагато простіше, ніж добитися детнізації економіки. Підвищення пенсійного віку — це закон прямої дії. Ефект стовідсотковий.

РАННЯ ПЕНСІЯ — РИЗИК ВТРАТИ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Коли встановлюємо низький пенсійний вік, то ставимо юридичний поріг старості. Ранній вихід на пенсію — це обмеження участі у суспільному житті, втрата соціальних зв'язків, інколи людина може взагалі опинитися на узбіччі суспільства.

Європейська позиція у ставленні до праці — це насамперед найбільш реальний і ефективний спосіб залучення людини до суспільного життя. Бо активне довголіття набагато краще ніж злиденна старість.

Коли людина працює, у неї ширше коло знайомих, значно більше стимулів мати кращий вигляд, адже треба ходити на роботу, з кимось зустрічатися. Це цікавіший і насиченіший спосіб життя, ніж той, який чекає на пенсіонерів.

Життя на пенсії — це перегляд серіалів, вузьке коло спілкування, обмежені інтереси. Переважна більшість наших пенсіонерів, на жаль, не живуть, а доживають. Не треба поспішати йти на пенсію у будь-якому випадку.

НЕ БІЙТЕСЯ — ПІДВИЩЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ НЕ ПРИЗВЕДЕ ДО ПРОБЛЕМ НА РИНКУ ПРАЦІ

Говорять, що з підвищенням пенсійного віку молоді українці матимуть менше можливостей знайти роботу. Це неправда. По-перше, багато пенсіонерів в Україні й зараз працюють, що пов'язано з низьким пенсійним віком і свідчить про величезний запас працездатності.

У нас поширена зайнятість серед пенсіонерів ще й тому, що можна водночас отримувати і пенсію, і зарплату. Практично ніде в світі такого немає.

Але у пенсіонерів, що працюють, значно нижчі зарплати, бо вони швидко втрачають професійний статус, кар'єра вже неможлива. Дуже швидко пенсіонери “виштовхують” на нижчі посади й менші зарплати. Пенсіонери мають два джерела доходів і погоджуються з тим, що їм занижують зарплату.

Підвищення пенсійного віку не призведе до великих проблем на ринку праці. Молодим людям пенсіонери не заважатимуть, бо молоді працюють зовсім в інших секторах економіки, в них інші критерії, ніж у людей старшого віку. У всіх країнах рівень безробіття серед молоді найвищий. Адже на цей час припадає пошук першого робочого місця.

Якщо проблеми на ринку праці і з'являться, то це стосуватиметься зайнятості людей 40-річного віку.

В Україні переважна більшість молодих людей, особливо чоловіків, бояться виходу на пенсію, бо бачать як живуть сучасні пенсіонери. То виникає питання — мати низький пенсійний вік і жити бідно чи треба все ж таки довше працювати, щоб заробити гідну пенсію?

Спілкувалася
Наталія АНТОНЮК

Мирослав ЛАЗАРУК,

директор Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка, заслужений діяч мистецтв України, письменник

ВІД МУЗЕЮ — ДО ЦЕНТРУ ДУХОВНОСТІ

НЕЩОДАВНО ВИПОВНИЛОСЯ 15 РОКІВ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОБЛАСНОГО МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

Офіційні документи свідчать, що Чернівецький обласний меморіальний музей Володимира Івасюка був створений розпорядженням тодішнього представника президента України у Чернівецькій області Івана Гнатюка, підписаним 26 лютого 1993 року, за пропозицією діячів культури і мистецтв Буковини. Щоправда, наказ про призначення його директора з'явився аж 13 вересня 1995 року. Саме ця дата і вважається днем народження музею. І вона не випадкова. Адже саме цього дня 25 років тому з Театральної площі Чернівців на всю Україну вперше у пряму ефірі Чернівецького телебачення у передачі “Камертон доброго настрою” прозвучали “Червона рута” і “Водограй” у виконанні автора Володимира Івасюка та Олени Кузнецової. 4 березня 1999 року з нагоди відзначення 50-річчя від дня народження В. Івасюка відкрито постійно діючу експозицію музею на вулиці В. Маяковського, 40, в тій самій чотирикімнатній квартирі, де мешкав композитор з 1971 до 1972 року, від дня отримання ордера на неї родиною Івасюків і до того часу, коли Володимир назавше перебрався до Львова, аби закінчити навчання у медичному інституті й розпочати студії в консерваторії. До слова, бував тут знаменитий композитор і поет дуже часто і після переселення до Львова. Всі найважливіші події відзначав саме тут, у родинному колі і з найближчими друзями, зокрема, і свій тридцятий, останній, день народження.

Ще задовго до відкриття музею, а саме у часи боротьби за перший фестиваль “Червона рута” у Чернівцях, мені довелося брати інтерв'ю у батька Володимира, відомого письменника, науковця і педагога Михайла Григоровича Івасюка. Тоді ж, коли його документальну повість “Монолог перед обличчям сина” готував до друку в газеті “Молодий буковинець”, звернув увагу на величезну кількість матеріалів, документів, фотографій, ретельно упорядкованих, і не стримав свого захоплення: “Та це ж готовий музей з упорядкованими фондами. Залишилося тільки приміщення підшукати...”. Михайло Григорович подивився на мене уважним поглядом і промовив: “Ви то добре зауважили... Та час для цього поки що не настав. Але обов'язково настане”.

Проте роботи зі створення музею розпочалися, коли письменника вже не стало. Він помер 5 лютого 1995 року. Але применшувати його ролі в заснуванні культурного осередку не слід. У пострадянські часи, як відомо, багато що робилося з “ініціативи громади”, яка ніколи не була байдужою до поважних справ у краї та поза його межами. Тому час віддати нині належне тим, хто найбільше зробив для становлення першого і поки що єдиного за роки незалежності України музею в Чернівцях (Музей української діаспори, як відомо, кілька років тому реорганізовано у відділ краєзнавчого). Родина Івасюків, віддавши під музей власне помешкання, майно, матеріали, документи, бере активну участь у діяльності закладу, підтримує матеріально, залучає меценатів. Тому не згадати про це у ювілейному виданні і не висловити щирої вдячності не маю права.

Як слів із пісні, так і фактів з історії викинути неможливо, бо то вже буде не історія, а фарс, скомпонований за власним смаком. Тому й постала ідея видання саме такої книги-альбому, в основу якої лягли події та особистості, звичайні відвідувачі, яких за 15 років налічується вже майже 50 тисяч. Як на те, діяльність музею починалася не з його відкриття, а ще задовго до тієї події. 15 липня 1998 року було презентовано ролі Володимира Івасюка, який згодом став не окрасою постійно діючої експозиції.

Реставрував його скрипковий майстер Володимир Солоджук.

Із перших самостійних кроків музейна установа взяла курс на активну пропаганду життєвого і творчого шляху композитора та поета Володимира Івасюка і його батька Михайла Григоровича. Адже їхні біографії виокремити неможливо. Їх не розділила навіть трагічна смерть Володимира, точну дату якої так і не встановлено. Відомо, що тіло його, після зникнення 24 квітня, було знайдено у Брюховецькому лісі 18 травня 1979 року.

Відзначаючи сумну дату — тридцятиріччя від дня похорону Володимира Івасюка — тематичною виставкою “Володимир Івасюк. Правда через тридцять років”, науковці музею розшукали неспростовні документи одного з очевидців, який зустрів композитора у Рівному на залізничному вокзалі 5 травня 1979 року. Але слідчі тоді цього свідка чомусь не допитали. Сестра композитора Галина Івасюк-Криси і відомі громадські та культурні діячі України позаторік зверталися до Генеральної прокуратури України повернутися до “справи Івасюка”, аби спростувати шитий білими нитками висновок про його самогубство. Високі чиновники обіцяли пролити світло ще торік. Але чогось їм забракло: чи то світла, чи то мужності...

4 березня і 22 травня, 25 листопада і 5 лютого — дні народження і смерті Володимира й Михайла Івасюків давно стали датами, які спільно з родиною і працівниками музею відзначає буковинська громада. До цих днів відкриваємо тематичні виставки, готуємо публікації і передачі на радіо та телеба-

ра Івасюка, експедиція “Шляхами буковинської трійці” — Івана Миколайчука, Володимира Івасюка та Назарія Яремчука за участю Марії Миколайчук; конкурс юних читців на краще виконання віршів Михайла Івасюка, робота у літніх таборах з обдарованою молоддю. Ці заходи допомагають відкривати юні таланти серед композиторів, поетів, виконавців.

Літературно-мистецька вітальня “У родинному колі”, “Знайомство зблизька”, вручення літературної премії “Князь роси” ім. Тараса Мельничука, різноманітні презентації книжок, виданих музеєм, — під такими рубриками відбуваються зустрічі з видатними митцями сучасності, друзями Володимира і Михайла Івасюків. Лауреатами літературної премії стали Шевченківський лауреат Василь Герасим'юк, Василь Шкурган, Микола Рачук, Тарас Григорчук, Володимир Вознюк. Вітальню відвідували лауреати Національної премії імені Тараса Шевченка Степан Пушик, письменники Софія Майданська, Роман Кудлик, отець Валерій Сиротюк, Василь Портяк, Павло Вольвач. Тепло зустріли буковинці грузинського дисидента, поета, казкаря, режисера і актора Гурама Петріашвілі, який був знайомий з Володимиром Івасюком ще тоді, коли працював оператором Чернівецького телебачення і підготував зйомки пісні “Водограй”. Відвідують музей також письменники, друзі, побратими й учні Михайла Григоровича — Богдан Мельничук, Віктор Косяченко, Василь Селезінка, Віталій Колодій, Мірча Лютик, Катерина Міщенко, Борис Бунчук, Віра Китайгородська, Тамара Севернюк, Микола Бучко, Галина Тарасюк, народні артисти України Левко Дутковський, Павло Дворський, Тарас Петриненко, Федір Стрингу, Тарас Чубай і гурт “Плач Єремії”, Святослав Вакарчук, заслужені артисти України Іван Кавачок, Оксана Савчук дуєти “Писанка” і сестри Тельнюк, Юрій Рибчинський, Йосип Созанський, Василь Пиндик, Остап Савчук, Валерій Громцев та багато інших.

Не оминають музей і відомі політики та громадські діячі, представники влади. Так Віктор Ющенко після відвідин Івасюкової світлиці у Києві подарував музеєві старовинні ікони Богоматері-троєручці та рушник, вручив сестрам Галині та Оксані Золоту Зірку Героя України, присуджену Володимиром Івасюком посмертно, під час широкого відзначення в Києві 60-річчя від дня його народження. Відвідала меморіальний музей і дружина Катерина Ющенко. До 15-річчя заснування закладу вона подарувала таріль “Червона рута”, виготовлену майстринею петриківського розпису Світланною Біленко. Серед найпочесніших гостей також наші земляки — Арсеній Яценюк, Юрій Костенко, Василь Вовкун, Володимир Куліш, Михайло Папів.

Із реставрацією виставкової зали музею значно пожвавішали взаємини з художниками. На жаль, лише по смерті було організовано виставку живописця, заслуженого діяча мистецтв України Петра Яковенка, у відкритті якої взяла участь донька і внучка маляра. Виставку відвідав і син Роман, теж художник, який мешкає у Латвії. Під час урочистого відкриття нової виставкової зали експонували прекрасні різьблені твори народного художника України Ярослава Пасічанського. Окрасою будь-якої експозиції могли б стати графічні твори заслужених художників України Ярослава Зайця, Василя Шевчука, майстра народної творчості Украї-

Музей Володимира Івасюка

ни Манолія Руснака, графіка і скульптора Івана Салевича.

Багата і різноманітна видавничо-книжкова діяльність музею за 15 років. Так, двічі виходили документальна повість “Монолог перед обличчям сина”, історичний роман “Турнір королівських блазнів”. Особливо пишеться установа виданням роману в новеллах “У царстві вертухаїв” Михайла Івасюка, в якому письменник розповідає про своє драматичне перебування у Печорлазі. За нелегальний перехід радянсько-румунського кордону після виключення з університету в Чернівцях майбутній літератор отримав три роки заслання. Однак після “відсидки” друзі допомогли йому повернутися, щоб не потрапити в “Могильовську губернію”.

Володимир Івасюк залишив по собі понад 90 пісень, 50 інструментальних творів. Багатий епістолярій мистця. Зрозуміло, на такі видання потрібні чималі кошти, яких постійно бракує в державі. Та до однієї з пропозицій музею — видати повне зібрання творів композитора і поета — прислухався видавничий дім “Букрек”, очолюваний видавцем і журналістом Дариною Туз, тож до 60-річчя від дня народження Володимира Івасюка побачили світ “Музичні твори”, куди увійшло 80 пісень — від найвідоміших: “Червона рута”, “Водограй”, “Миля моя”, “Два перстені” тощо аж до майже нікому не відомих — “Знамено полку”, “Ласкаво просимо”, “Ватра”... Завдяки фінансовій підтримці Віктора Павлюка й Оксани Івасюк побачив світ компакт-диск камерно-інструментальної музики композитора у виконанні музичних колективів Чернівецької філармонії. Музей широко презентував диск, як і ще одне унікальне видання — альбом “Володимир Івасюк. Вернись із спогадів...” львівського фотомайстра Любомира Криси. А “Буковинський журнал” у кількох числах за 2009—2010 роки опублікував усі листи автора “Червоної руті” до батьків, сестер, друзів і колег. Незабаром ці листи також вийдуть окремою книжкою.

Великої вдячності й подяки заслуговують ті, хто жертвує на вівтар музею власні мистецькі твори. Це народний художник України Ярослав Пасічанський, який подарував музеєві декоративний пласт “Квітка надії”, заслужений художник Василь Шевчук — “Ангел з пораненим крилом” і таріль до 600-річчя Чернівців, Іван Салевич — композицію “Пам'яті Володимира Івасюка”, Майя Омельченко — вишиваний портрет “Пам'ятаємо”, Віктор Павлюк — портрет “Зірваний лист” художника Івана Онуфреїва. Особливий подарунок зробили учасники та організатори першого фестивалю “Червона рута-89” у Чернівцях на чолі з київським науковцем Луцією Забавою — фотовиставку “20+20”, присвячену “Червоній руті-89”. Доречно нагадати, що саме з ініціативи музейних співробітників фестиваль знову повернувся у Чернівці, сподіваємося, уже назавше!

Таким був кабінет талановитого творця “Червоної руті”

ченні. Так само було відзначено 85-річчя від дня народження матері Володимира Софії Іванівни, педагога за фахом, ювілей письменника Сидора Воробкевича, Ірини Вільде, Сильвестра Яричевського, імена яких тісно пов'язані з Івасюками.

Сучасний музей, щоб не випадати з контексту духовного і мистецького життя краю й України, постійно привертати увагу громади, повинен мати в арсеналі найрізноманітніші засоби впливу на формування національної свідомості. Перші кроки у цьому напрямі: обласний конкурс юних композиторів “Мандрівний музика” імені Володими-

УКРАЇНСЬКА КНИЖКОВА ГРАФІКА ХХ СТОЛІТТЯ: ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ

Ганна ТРЕГУБ,
Національний університет “Києво-Могилянська академія”

Перед глядачем — широке полотно історії української культури, схоплене та розказане книжковою ілюстрацією. На стінах трьох виставкових залів розміщено чималу колекцію графічних творів художників, яких єднає доля України протягом ХХ століття. Радянська влада у гонитві за світовим пануванням не обминула “увагою” й образотворче мистецтво, оформлення книжок. Багато з тих, чиї твори експонують на цій виставці, трагічно закінчили життя по ГУЛАГах та Сибірах, виїхали за кордон або були позбавлені засобів до існування. Лише в останні десятиліття наполегливими стараннями багатьох науковців, музейних працівників, усіх небайдужих до українського образотворчого мистецтва вдалося віднайти втрачену, часто замовчувану правду про унікальність українського малярства, графіки 20—30 років минулого століття.

Сучасне уявлення про мистецтво різке відрізняється від того, яке було напередодні постання незалежної України. Виставка “Українська книжкова графіка. 1900—2000 рр.” — це не початок, а радше результат на шляху незворотного відродження пам’яті українців про свою культуру та історію, вершини автентичного мистецтва.

Ще років 20 тому проведення такої виставки було неможливе. В курсі “Українського радянського мистецтва”, який читали в Академії мистецтв наприкінці 80-х років ХХ століття, такого поняття, як “українська книжкова графіка”, не було. Охочі могли дізнатися здебільшого про монументальну графіку Г. Нарбути, В. Касіяна, репрезентовані роботами на шевченківські теми, а також тих, хто створював роботи на революційну тематику. Нині, коли йдеться про архітектуру та малярство, початок ХХ століття асоціюється зі стилем модерн, відродженням книжкової графіки на наших теренах, іменами Седляра, Кричевських, Пляхи, Моздалевського тощо. Модерн і радянський лад — це дві несумісні речі. Останній вимагав конструктивізму, утилітаризму, колективності, а не “буржуазного” індивідуалізму та художнього смаку окремої людини.

Модерн у книжковому оформленні чітко асоціюється з роботами Г. Нарбути. В його рослинних мотивах і візерунках, які передані в абстрактних декоративних формах, глибоко символічний гармонійний зміст. Поєднання білого тла, лінії та чорного кольору — це те, що стало близьким його послідовникам та учням, зокрема І. Моздалевському, віньєти до “Українських вістей” якого слугують окрасою експозиції.

20-і роки ХХ століття — час розквіту книжково-журнальної обкладинки, яка унаочнює вплив модерного досвіду Європи на українську художню культуру. Зокрема на виставці експоновано зразки оформлення “Українського малярства”, виконаного В. Г. Кричевським, “Українських вістей” та інших тогочасних періодичних видань.

Серед художників, які творили в цей період, було багато різних за творчим стилем майстрів. Конструктивістський напрям у мистецтві книжкового оформлення, що відображав експерименти з тогочасною типографією, створювала плекда

Жовтень в Україні розпочався не лише низкою соціополітичних перепитів, забарвлених неоднозначністю і болючістю для українського суспільства, а й приємною подією. У приміщенні Музею книги та друкарства України за сприяння та активної підтримки Головного управління культури КМДА, Національного художнього музею України, Національного музею ім. А. Шептицького у Львові та Центру дослідження історії та культури східноєвропейського єврейства Національного університету “Києво-Могилянська академія” відкрилася унікальна виставка “Українська книжкова графіка. 1900—2000 рр.”, що вперше у вітчизняній історії збирила докупи та експонує унікальні зразки, шедеври книжкової графіки українських авторів, а також демонструє весь спектр панівних стилів і тенденцій у книжковій графіці впродовж останнього століття: від модерну до сучасних течій.

художників. Приємно, що до української спільноти повертаються роботи В. Єрмолова, В. Меллера, Г. Фішера, А. Петрицького тощо.

Кілька слів треба сказати про твори галицьких та єврейських митців, чиї роботи чи не вперше презентуються широкому загалові в Києві. Йдеться про роботи С. Гордьянського, П. Ковжуна, Р. Лісовського, Ф. Пляхи, значення творчості яких було визначальним для встановлення стандартів західноукраїнської книжкової графіки. Окрему частину експозиції складають роботи художників “Культур-Ліги” — потужного єврейського культурного об’єднання, що діяло в Києві на початку ХХ століття Ісахар-Бер Рибак, Марк Епштейн, Марк Шагал, Тайль Лисицький, Натан Рибак, Соломон Нікітін, Сара Шорр, Абрам Маневіч — ці імена сьогодні всесвітньо відомі. Проте й досі не кожний українець знає, що ці метри образотворчого мистецтва творили на території України.

У 30—50-і роки книжкове оформлення проходить під знаком двох художників — І. Іжакевича та В. Касіяна, чиї твори також репрезентовано в експозиції виставки. Прискіпливу увагу звернено на літературно-оповідальне ілюстрування. Будь-який літературний твір того часу трактується з погляду ідеології. Взірцевими були ретельно промальовані ілюстрації, які мали сприяти прямолінійному тлумаченню літературного твору.

Одним із новаторів української книжкової графіки другої половини ХХ століття справедливо визнано Г. Якутовича. Саме з нього можна починати “відлигу” у сфері книжкової

графіки. Роботи С. Адамовича та А. Базидевича, О. Петрової та В. Чебанника, О. Данченка та М. Деригуса, В. Лопати та багатьох інших асоціюються з творами світової та української літературної класики.

Ймовірно, що найтепліші наші спогади стосуються саме ілюстрованих видань. Згадати про тепло дитинства, і разом з тим зануритися до царини високого мистецтва можливо. Варто лише не полінуватися сходити до виставкової зали!

Сергій БЛОКІНЬ, доктор історичних наук, лауреат Національної премії Т. Шевченка:

Сьогодні в Музеї книги і друкарства України відкрилася надзвичайно цікава виставка, де вперше експонують українську книжкову графіку ХХ століття. Національний художній музей України дав на цю виставку 16 оригінальних робіт Георгія Нарбути. Вони — на стрижневому, центральному місці експозиції. Також представлено твори Василя Григоровича та Василя Васильовича Кричевських, Михайла Івановича Жука, Василя Ілліча Касіяна. Це та експозиція, ті речі, які в такій сукупності ніколи не експонували.

Цікаво, що в сховищах Музею книги та друкарства України поза експозицією лишилося багато цінних експонатів, які просто фізично не можна було представити. Очевидно, це справа наступної експозиції.

Зараз багато хто зазіхає на музейні приміщення, хочуть викинути, як відомо, кілька музеїв із території колишнього Всеукраїнського музейного містечка (нині це Києво-Печерський заповідник). Чим вся

ця колотнеча закінчиться, ми поки що не знаємо. Ті особи, які зазіхають на культурний спадок, не розуміють, що кожне їхнє ім’я зрештою стане відомим. Зараз виходить серія “Реабілітовані історією”, а їхні імена належатимуть до серії “Засуджені історією”.

Леонід ФІНБЕРГ, керівник Центру досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства при НАУКМА:

Виставка “Українська книжкова графіка. 1900—2000 рр.” — певний етап у закріпленні пам’яті про історію національної культури. Це знання про культуру української нації у Києві та Львові, в діаспорі. Вона містить не тільки український етнічний компонент, а й єврейський, польський, кримськотатарський та інші.

Раніше таку виставку не можна було влаштувати не тільки тому, що це заборонялося, а й через те, що ця пам’ять не була зібрана. Наприклад, наш Центр крок за кроком збирає пам’ять про єврейську історію та культуру вже впродовж 20 років.

Одним із найбільших наших відкриттів був феномен “Культур-Ліги” — об’єднання, що виникло за часів УНР у Києві, проіснувало до 1924 року, доки радянська влада його не знищила. Вони займалися просвітою, шкільництвом тощо. Найцікавішим, що лишилося, це діяльність художньої секції, до якої належали всесвітньо відомі художники Марк Шагал, Тайль Лисицький, Натан Рибак, Соломон Нікітін, Сара Шорр, Абрам Маневіч та багато інших. Учасники “Культур-Ліги” займалися не лише книжковою графікою, зразки якої перебувають в експозиції виставки, а й живописом, скульптурою, від якої нині майже нічого не лишилося. На щастя, кілька примірників книжок із геніальними ілюстраціями культурлігівців збереглося.

Лариса ГУСАК, співробітниця Музею книги та друкарства України, головний координатор виставки “Українська книжкова графіка. 1900—2000 рр.”:

Наш музей надав для виставки книжки, книжкову графіку сучасних художників. Концепція була така: показати панівні стилі, тенденції, школи, навіть угруповання, які були в мистецтві книжкового оформлення в Україні протягом останніх 100 років. На жаль, не вдалося показати книжкову графіку кінця ХХ — початку ХХІ ст. Нині здебільшого знаємо про дитячу книжкову ілюстрацію, серед якої є дуже гарна, проте подекуди — на грані кічу. Але тієї, якою вона була ще 20 років тому, ми сьогодні не бачимо.

ВЕЛИЧ ТВОРЧОГО ДУХА

Микола ГЛАМАЗДА

Дев’ятнадцятирічним юнаком Іван Франко захопився славнозвісним твором Й.-В. Гете “Фауст” і почав його перекладати. Частина перекладу він опублікував у львівських часописах “Друг” і “Правда” 1880 року.

Готуючи до видання переклад окремою книжкою, Іван Франко ще раз ретельно опрацював його, написав “Передне слово” і коментарі. Книжка вийшла у Львові 1882 року у видавництві “Світ”.

У “Передньому слові” перекладач зазначав, що “Фауст” Гете вперше опублікував у Лейпцигу на початку 1790 року, тобто через кілька місяців після вибуху французької революції, яка відкрила історичну епоху руйнування похмурих бастилій феодальної Європи. Закладався фундамент нових суспільно-економічних відносин, безроздільної влади капіталу. Змінювалося життя.

За влучним висловом Івана Франка, драматична поема великого німця стала “символічним об’ємом революції” саме в літературно-мистецькій, духовній сфері. В ній проголошувались ті ж принципи свободи, людської гідності, що несла на своїх прапорах французька революція. Характеризуючи головного героя твору, Іван Франко зазначав, що Гете яскраво показав сильну, волелюбну особистість, яка не тільки спрагла знань, пошуку сенсу буття, а й усвідомлювала потребу боротьби з тиранією. Бо лише той зможе мати гідне “життя і волю, хто кожен день за них стає до бою”. Перекладач цілком був згоден з домінуючим змістом поеми — палким закликком до утвердження щастя на землі. Та це вже тоді звучало дещо абстрактно. І чи не тому Гете працював над “Фаустом” впродовж майже шести десятиліть, щоб провідні ідеї були художньо переосмислені. Це був твір всього його життя.

Останню крапку в поемі він поставив за півтора року до смерті (1830 р.).

Іван Франко, роздумуючи над історичними подіями, що відбулися після Гете, застерігав від надмірного захоплення типом сильної особи і безмежної свободи лише для себе. Така людина здатна зловживати владою. Вона власним інтересам — жадобі слави — підпорядковує все. Може накоїти багато лиха, пролити море крові. Це було мудре прозріння майбутнього. Вихід на політичну арену Гітлера, Леніна, Сталіна — підтвердження того передбачення. Під брехливими гаслами волі і щастя народам, праці кожного на благо всіх у ХХ ст. творилась найжахливіша трагедія мільйонів людей.

Відомо, що Іван Франко написав і другу передмову до перекладу “Фауста”. На жаль, вона була опублікована тільки 1941 року. У цьому тексті більше сказано про суто художні, поетичні якості твору.

Вважаємо за потрібне додати, що перше видання перекладу Іваном Франком “Фауста” нині зберігається у Музеї книги і друкарства України. Примірник має пам’ятний напис “Дар Павла Павловича Бобровського”. Виявляється, його власник 1907 року передав рідкісне видання Полтавському земському музею. Звідти книжка потрапила до Центральної міської бібліотеки, а з 1983 року зберігається в Києві, в Музеї. Вона — яскраве свідчення безсмертя творчого духу геніїв німецького й українського народів.

Я знав, що має відбутися big bang, великий вибух. Я знав, що в результаті нічого не зроблю, поки не порозкидаю вусебіч усі ці старі іграшки, кубики, не викину їх і не намагатимуся скласти з них щось абсолютного нове ціле.

Тадеуш Ружевиц

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
“Всесвіт”

Польський письменник Тадеуш Ружевиц народився 9 жовтня 1921 року в місті Радомсько. Тадеуш був другим сином у сім'ї. Старшим братом був Януш, що згодом став поетом, молодшим — Станіслав, згодом кінорежисер і сценарист. Старший брат був першим наставником Тадеуша. Він публікував свої перші вірші в газетах, листувався з Юзефом Чеховичем та Казимиром Вежинським. До часу дебюту як драматурга 1960 року Ружевиц вже був визнаним поетом, автором дванадцяти віршованих збірок. З того часу письменник створив понад півтора десятка п'єс, що стало успішним продовженням його поетичної та прозової творчості. У драматургії Ружевиц створює п'єси без дії, його герої — звичайна людина. Як зауважують польські літературознавці й театральні критики, Ружевиц як драматург створює новий, відмінний від попередників “драматургічний алфавіт”. П'єсу

“Стара жінка висиджує” Т. Ружевиц включив до своєї збірки “Непоследній театр” 1970 року.

“Стара жінка висиджує”... Навіть у самій назві цього твору закладено особливий алогічно-асоціативний ряд. З одного боку, в реченні “жінка висиджує” наявне щось несумісне. Курка може висиджувати яйця, але ж не жінка? З іншого боку, чому жінка “стара”? Старим може бути цей світ, який існує мільярди років і який за своє дивовижно довге життя бачив і часи найвищого піднесення людського духу, і колосального занепаду, коли людина опускалася до рівня жорстокої тварини, яка, вишовши з природи, прагне знищити свою природу. А отже, і знищити себе. Людина ніколи не може існувати лише в соціальному просторі, бо соціальне без природного підґрунтя приречено на фіаско.

Стара жінка Ружевица спочатку справляє викличне й авангардне враження, вона епатує, дивує, лякає. Вона з'являється на сцені посеред купи сміття, паперів і бляшанок. Десь там, за її спиною, прив'язана до стелі птаха догори головою. Посеред цього смітника є риби, яких викинуло на берег, де вони і знайдуть місце для останнього спочинку. Та чи знайдуть? Сценографія вистави від початку підказувала, що одна з центральних тем цього твору — смертельна, фатальна розірваність між Людиною і Природою. Можна було згадати про ті жахливі катак-

«ВИ, КОПРОЛЮДИ!»

“Стара жінка висиджує”... Цю п'єсу видатного польського письменника, поета, драматурга й прозаїка Тадеуша Ружевица народна артистка України Лариса Кадирова подарувала 23 вересня українському глядачеві на самому початку VII Міжнародного фестивалю жіночих моновистав “Марія” (на честь Марії Заньковецької) на сцені Національного драматичного театру ім. І. Франка (режисер-постановник — заслужений діяч культури Польщі Збігнев Хшановський, художник-постановник — народний художник України Євген Лисик). Забігаючи наперед, скажу, що черговий VIII Фестиваль буде присвячено сторінкам польської культури й, безперечно, дев'яностоліттю Т. Ружевица в 2011-му. А поки що, анонсуємо майбутній задум, живучи часом майбутніх звершень, народна артистка України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Лариса Кадирова розпочала діалоги з Чеховим (цьогорічний фестиваль присвячено 150-річчю з дня народження Антона Павловича) з цієї непростої вистави. Непростої, бо Тадеуш Ружевиц працює у просторі складної символічної метафоричності й абсурдних історичних ситуацій. Але, як і Чехов, він у центр своєї уваги ставить питання людської самотності. Ця самотність виникає з розірваного зв'язку між людиною і природою.

лізми і катастрофи, коли в океанах-морях розливається нафта, від якої гинуть риби і птахи. Можна було згадати і нещодавню катастрофу в Мексиканській затоці. Можна було, зрештою, згадати і український Чорнобиль — місце смерті посеред історичної Атлантиди. Людина, винищуючи природу, створює навколо себе не просто пустелю, а чорну діру, яка з часом засмоктує й саму людину.

“Стара жінка висиджує” Ружевица — твір-попередження, твір-парабола, твір антимілітаристський, який оголює нерв сучасних глобалістських проблем. Людина, прагнучи глобалізації, забуває про ту етичну відповідальність, яку вона мала б узяти на себе за природу. Ще Шеллінг писав про те, що природа, виокремивши з себе людину, покляла на неї обов'язок бути взірцем природного творіння й реалізувати інтенцію природи на якісно іншому рівні. Але людина має не лише це порівняння до високого, а й величезне відчуття агресії, жорстокості, прагнення знищити те джерело, з якого вона вийшла. Людина — це жалюгідний вірус, який пожирає себе. Не випадково в тексті вистави пролунало слово “копролюди”. “Копро” — словесна частинка грецького походження, яка етимологічно пов'язана з чимось брудним, жалюгідним. Копролінгвістика — неklasичний розділ мовознавства про нецензурщину, брутальну лексику. Так-от, людина сьогодні стала копролюдиною, яка залишає по собі лише тонни сміття, бруду — словесного і матеріального, зрештою, енергетичного... Цивілізація майбутнього змушена існувати у просторі нечистот, на смітнику історії. Ружевиц майстерно сконструював світ людської регресії. А Лариса Кадирова додала від себе також дуже багато до розкішного літературного матеріалу, щоб створити ще сильніше враження від тексту.

Вистава починається зі звертання старої жінки до кельнера — чи то офіціанта, чи то комірника. Але ніхто не відгукується. Жінка стара, вульгарнувано-божевільна, забута і брудна, гукає в порожнечу. На цьому світі вже не залишилося

жодної людини, жодного комірника, який міг би навести лад у цьому кімнатному мікросвіті. Абсурд існує навколо, і всередині людини.

У якусь мить стара кобіта поривається до вікна, вона здирає фіранки, за якими — знову лише сміття: тюбики, бляшанки, папірця. Людина не може існувати в гармонії зі світом, негативні залишки її діяльності перевищують здатність планети витримати таку наругу. Можна пригадати середньовічні міста, які потопали у смітті, в яких вінці творіння гинули від чуми. Сартр майстерно розставив акценти... Все існування цивілізації — це спроба знайти гармонію у світі. Але ця гармонія неможлива. Чому? Бо світом керують амбіції, гормони агресії й жадоби. Світ — це чоловічі конструкти, як ракети і танки. Чоловіки знищили цей світ. Із куртуазних лицарів вони перетворилися на жорстоких робітників, здатних продукувати лише холодний метал.

Чоловіки втратили здатність розуміти жінку. “Чи є ще у світі справжній чоловік?” — це риторичне запитання героїні так і залишається двозначним... Хтось із чоловіків подається в капучини, а хтось — іде на війну, щоб загинути посеред бою. Чоловікові почесніше загинути, ніж залишити по собі рід, нащадків, пам'ять і культуру. Настає час атомних війн. Стара жінка читає уривки зі старих газет, що фактично є інформаційним і енергетичним сміттям, й розуміє, що незабаром почнеться вже Третя світова війна. Аж раптом вона схамулулася, зробила паузу і сказала: “Ах, Третя світова вже почалася...” — звертаючи цю репліку до зали. У світі не залишилося жодного справжнього чоловіка, лише генерали й капучини...

Творчість Ружевица традиційно зараховують до течії абсурдизму в польській літературі поряд зі Станіславом Ігнаці Віткевичем, Славоміром Мрожеком і Тадеушем Кантором. Проте мені здається, що Ружевиц не вичерпується цим визначенням. Узагалі важко говорити про дефінітивне окреслення абсурдизму, коли його природа сама по собі й досі не прояснена. Й досі літературознавці не змогли знайти адек-

ватний ключ для прочитання провісника абсурдизму в польській та європейській літературі Вітказі, який прекрасно знався на античній філософії, зокрема на філософії Геракліта. В Ружевица психологічний світ людини не піддається визначенню з позиції класичної раціональності. Проте висновки людської діяльності занадто однозначні. Коли стара кобіта хоче вирватися з цього сміткового пекла й побачити модрини, то вона вдаряється об стіну. Мур (як і клітка з мертвим птахом) — центральна метафора в Ружевица. Мур як непробивна зона людської психіки, людської свідомості. Проте саме жінка прагне зламати цю стіну. Але вона не може. Світ утратив рівновагу, втрапив гармонію. Жінка ніколи не зруйнує муру, який із протилежного боку в ту саму мить будують чоловіки.

Стара жінка висиджує новий світ — жінка в постановці З. Хшановського у виконанні Л. Кадирової — це мати-земля, мати-планета. Архетип Великої Матері — центральний у виставі. Жінка божеволіє від того, що вона не може виконати свою жіночу (у п'єсі, по суті, онтологічну) функцію — залишити нащадків. Колись не було часу, та й вона не була голова. А ось тепер, за кілька хвилин до свого сімдесятиріччя, ця стара жінка відчуває, що має народити. І вона вірить, що це їй вдасться. Здатність народжувати — себто залишити родову пам'ять — у виставі не обмежується біологічними рамками. Вона зможе народити тоді, коли відчує рівновагу. Вона — це сама Мати-Земля, яка існує в космічній порожнечі. А навколо неї — тільки космічне сміття, яке позалишала по собі людина. Стара жінка в Ружевица страждає саме від того, що вона не виконала своєї найважливішої функції. Але оскільки жінка у виставі — це вся планета, то це не-народження означає смерть людської цивілізації. Жодна людина більше не прийде в цей світ. Прагнення народити лейтмотив вистави: коли жінка робить каву, перемишуючи пальцем у склянці воду, каву і цукор; коли вона, зрештою замішує тісто. Цей символічний процес, безперечно, має дуже давню, архаїчну природу. Тісто — це хліб, а хліб — це жива матерія, народжена землею й сонцем, водою й повітрям. Але більше немає гармонійного поєднання цих енергій.

Коли на сцені з'являється флейтист, то він одягнений у військову камуфляжну форму. Чоловік, який грає, став частиною глобальної війни всіх проти всіх. Ця музика зачаровує стару жінку, вона потрапляє під магійний вплив цього потоку енергій, але флейтист також став заручником кривавого людського чоловічого світу. Чоловіки в цій виставі асоціюються з раціональним гіпертрофованим “Его”, яке не знає природних обмежень, а

тому прагне, утверджуючи себе, знищити все на своєму шляху. Жінка асоціюється з іншою раціональністю, з іронічністю, з гротесковою непередбачуваністю. А головне, Ружевиц майстерно вдалося розкрити центральний мотив для європейської літератури від часів середньовіччя — мотив переродження, *палінгенесіс*. І це переродження обов'язково притаманне жінці. Навіть у час найбільших катастроф саме на жінку покладено місію врятувати світ. Жінка готова розпочати антиробінзонаду. Натомість усе чоловіче втілює мотив “*експроісису*” — себто спалення світу у вогні, але цей вогонь більше не може воскресити в ХХ (й ХХІ!) сторіччі.

Наприкінці вистави маємо знаменне і вирішальне переродження — планета ніби скидає з себе весь бруд, усе сміття. Вона знову стає матір'ю, в білій сукенці, стара жінка, яка висиджує, нарешті здобуває омріяну свободу. Свободу народжувати. І хоча поки що її дитина — лише виплід уяви, фантазії, проте вона, скинувши з себе лахміття антиприродної цивілізації, припадає до витоків життя, вона годує грудьми немовля, яке має прийти у цей світ. Падіння жінки, яка висиджує, додолу, зміна вбрання — ознаки повернення до джерел, світ іще можна врятувати.

Самотність, відчуженість, полішеність Планети-Жінки-Матері дала змогу зібратися з силами, щоб знову воскреснути, щоб знову за вікном квітнули модрини. Людська цивілізація, як було відчутно з газетних фраз, готова радше клонувати себе, створити штучний плід, ніж повернутися до “природного життя” і “природного народження”. У нашому часі, як показує Ружевиц, світ інформації — світ газет, медіа — це простір викривленої брехні. Здається, що журналістів, які стали філософами нової ери, цікавить лише “копросвіт” — брутальна агресія, вбивства, статистка смертей протягом години. Але людське є зайвим.

Але саме це людське, занадто людське може врятувати світ. Попри всі вибрики розуму, він ніколи не зможе зрівнятися з космічним розумом універсальної Великої Природи. Він ніколи не зможе повторити того, що зробила Природа, розірвавши з нею пуповину. Бо в такий спосіб людина перерізає собі горлянку. А жінка, самотня, дивакувата, холодна (тема холоду весь час актуалізована у творі від початку й до кінця), здатна сама зігріти себе, бо в ній закладено потенційну здатність до переродження. Роздгання наприкінці заперече холод навколишньої порожнечі — старій жінці стає тепло від того, коли вона повертається до своєї онтологічної функції материнства. Вона нарешті висиділа... І в цьому — її призначення. Вона знову рятує світ... ціною власного життя. Та чи вічно вона зможе перероджуватися?

НАВЕРНЕННЯ ДО МУЗИКИ

“Дочекатися музики” — назва книги лекцій композитора Валентина Сильвестрова, що побачила світ у видавництві “Дух і літера” і була презентована у рамках “Київ Мюзік Фесту” у Спільці композиторів.

Валентин Сильвестров — лауреат Міжнародної премії ім. С. Кусевицького (США, 1967), Міжнародного конкурсу композиторів “Gaudemus” (Нідерланди, 1970), Національної премії України ім. Шевченка (1995). Автор семи симфоній, багатьох фортепіанних творів, численних творів для солістів з оркестром, музики до кінострічок, зокрема до фільмів Кіри Муратової та Франсуа Озона. А крім цього, один із найвідоміших сучасних українських композиторів у світі. Попри всі ці відзнаки, за цілком звичним у нас абсурдним сценарієм, музику живого класика в крамницях знайти неможливо.

Три роки тому один з укладачів книги, композитор Сергій Пілютиков виступив ініціатором проведення циклу зустрічей із Валентином Сильвестровим у Спільці композиторів. Сергій Пілютиков згадує, що ідея ця виникла у нього несподівано: “Якось спілкуючись з Валентином Васильовичем за чашкою чаю, я з сумом подумав: “Шкода, що його неймовірно глибокі, іронічні думки більше ніхто не чує”. І вирішив виправити ситуацію.

Сильвестров спочатку поставився до ідеї скептично. Йому здавалося, що на ці лекції ніхто не ходитиме. Але композитор погодився, хоча й напівжартома-напівсерйозно нарік їх “месаами”. А вже ме-

су не можна відмінити, навіть якщо прийшло лише кілька людей. Утім, слухачів не бракувало. Під час зустрічей говорили про різне — про авангард і класику, про зв'язок по-

езії та музики, а також про багато інших речей. Ці бесіди й лягли в основу книги. Разом із ними до книжки увійшов диск із творами композитора. Таке поєднання допомагає найкраще відчувати, зрозуміти, дізнатися те, про що говорить Валентин Васильович.

Шанувальники Сильвестрова поділяються на кілька груп. Одні сприймають лише його бунтарський авангардний період і зовсім не розуміють пізньої ліричності. Інші, навпаки, вважають авангардний період пошуком майстра і поважають його за наступні твори. Хоча є, звісно, й ті, що беззастережно люблять творчість композитора.

На презентації концертну програму було збалансовано творами різних років. У виконанні Ансамблю нової музики “Рикшет” (у складі М. Білич — скрипка, З. Алмаши — віолончель, Д. Таванец — фортепіано) під керівництвом Сергія Пілютикова прозвучали ранні і пізні роботи Валентина Сильвестрова.

Розпочалося все “Драмою” для скрипки, віолончелі та фортепіано. Думаю, що бути присутнім при виконанні цього твору мріє кожен прихильник авангарду. Адже — це не просто музичний твір. Це надзвичайно захоплююче видовище. До речі, крім скрипки, віолончелі та фортепіано, в “Драмі” “задіяні” алюмінієві тарілки, керамічні стакани, сирники. Також додаткові шумові та візуальні ефекти створюють артисти, які несподівано заходять, йдуть зі сцени, дивно рухаються, тупотять. Звісно, що всі їхні дії — не імпровізація, а ретельно прописаний сценарій, утім, тому, хто бачить це вперше, поведінку виконавців передбачити неможливо.

“Драма” сповнена страшного напруження, настільки сильного,

що слухач починає реагувати на додаткові звуки в залі або за вікном, як на музику, що влітається в контекст твору, а не заважає йому.

Валентин Сильвестров згадує, що колись у 70-х, після виконання “Драми”, його просили зіграти її на біс, до нього підійшов Параджанов і, з властивою йому імпульсивністю, пообіцяв: “Якщо ти будеш грати на біс такі речі, я тебе прокляну!”. Він вважав, що не можна цього робити, інакше загубиться чарівне.

Цей твір, “річ”, як каже сам Сильвестров, діє настільки, що, здається, починаєш відчувати найменші душевні вібрації людей, що перебувають поруч. Розчиняєшся на частинки, а потім знов стаєш самим собою, але вже іншим. Ніби тебе охоплює якийсь просвітління, ніби встигаєш уловити за хвіст розуміння сенсу життя, відчути гармонію всесвіту.

“Музика — це не заслін від світу. Це коштовність. Вона відкриває вуха, а не закриває їх”, — згадують прості, але водночас складні слова композитора.

Другою частиною концертної програми було обрано романтичні твори, які своєю елегантністю зовсім не вступали у конфлікт із “Драмою”. Вони швидко доповнювали, продовжували її, нагадуючи про давно відому істину, що кожен митець усе життя створює одне полотно.

Не просто так нарік Сильвестров свої лекції “месаами”! Після концерту було враження ніби напився живої води, тієї самої казкової, що всіх повертає до життя. І всі почуття, які трішечки принишли й заховалися під паутинкою життєвого досвіду, знову відродились і засяяли для того, щоб ти міг знову сприймати всі події не в контексті вичности, а дивуватися їм кожного разу, як дитина.

ЯК ГАРНО ЦВІТЕ ЯСНО-ЛІЛОВИЙ БЕЗ!

Світлій пам'яті Катерини Білокур

Сьогодні я в захопленні, в пречудовому настрої!

Спішу поділитися з читачами “Слова Просвіти” своєю радістю — мені пощастило побачити унікальну виставку живопису художника Шаповалова Сергія, що називається “Розквітай, Україно!”

Се різножанрові, барвисті “Картинки з виставки” (прошу не плутати з сіютою для фортепіано геніального композитора Модеста Петровича Мусоргського).

Надворі погідний осінній недільний день, і центр міста, — як завше, ситий, спокійний, повен вдоволених, благополучних, бездушних потороч.

Рідко-рідко по дорозі трапляється інтелігентне, розумне людське обличчя...

А в залах столичного Музею Тараса Григоровича Шевченка — зовсім інший світ — яскравий, сяючий, святочний, одне слово — іскристий полум'я кольорів усіх пір року! Тільки дуже жаль, дуже шкода, що так мало відвідувачів — цінителів образотворчого мистецтва: нас було дослівно жменька, пучка...

Сумно і прикро, тим більше, що вхід — безкоштовний! Мабуть, такі трохи старомодні полотна вражають лише стареньких, заморених шкап, як Ваша покірна служка, та ще деяких дідлахів-яголят.

Найбільше впадають в очі небуденної краси натюрморти і мальовничі пейзажі-краєвиди, а от портретів, на жаль, нема.

А які прекрасні поетичні назви картин! “Соняшники в чорнобривцях”, “Голубий дзвін”, “Квіти на бірюзовому”, “Відблиски сонця”, “Осіннє мереживо”, “Червона квітка полів”, “Подих весни”, “Золото осені”, “Блакитні польові квіти”, “Бірюзова весна”, “В смарагдових тонах”, “Калина-ягода”, “Черлені пелюстки мальви”, “Першоквіти”, “Весна буяє”, “Польові маки”, “Лірика осені”, “Бузок фіалковий”, “Провесінь на Видубичах”, “Лісове озеро”, “Маки в синій вазі”, “Весняні кольори”, “Перша зелень”, “Верба цвіте”, “Балаклава”, “Осінь у Седневі”, “Бузок сріблестий”, “Натюрморт з гарбузом”, “Білий рушничок”, “Квітучий сад” etc., etc...

Все справдішні шедеври, написані олійними фарбами. А який красивий без — китайський, перський, мадярський, малявський — з квітками різних кольорів і форм!

Загалом виставлені на публічний показ твори бринять життєствердними позитивними мотивами, пройняті оптимізмом, силою, енергією, крилатою нездоланною Вірою в остаточну перемогу Добра над злом.

Щирісірає спасибі талановитому митцеві Шаповалову — романтику високого малярства за представлені дорожочні роботи — і від душі бажаю нових творчих успіхів!

Принагідно вітаю маестро і його близьких з величним Християнським святом — Покровою Пречистої Діви Марії.

З повагою
Людмила ГОНЧАР,
філолог і двічі бабця,
Київ

ПРОМЗОНА ПЕРЕТВОРИТЬСЯ НА КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР

Минулої п'ятниці в Києві пройшла конференція, присвячена побудові у столиці нового Центру сучасного мистецтва. Журналісти мали можливість оглянути територію “Експериментально-механічного заводу”, що розташований на Видубичах, де незабаром має з'явитися культурний плацдарм, аналогів якому немає в Україні. Заводські будівлі не зникнуть повністю, а будуть перетворені на виставкові, концертні та кінозали, майстерні, галереї, студії звукозапису та відеомонтажу, розважальну інфраструктуру.

Під час конференції президент фестивалю ГОГОЛЬFEST та ініціатор створення нового острівця культури Влад Троїцький розповів, що інноваційний навчально-виробничий Центр сучасного мистецтва відрізнятиметься від усіх мистецьких центрів, що нині існують у Києві. І не лише розмірами (загальна тери-

торія 5 га), а й принципово іншим підходом. Акцент робитиметься на освітні програми. Основні цілі створення Центру: розвиток мистецької спільноти, реалізація сучасних освітніх проектів із метою підвищення професійного рівня, надання молодим художникам і артистам можливостей для спілкування і самореалізації.

Поділитися досвідом в організації постіндустріальних просторів і підтримати колег до Києва приїхали російська дизайнер Катя Бочавар, директор Московського мистецького центру “ПРОЕКТ ФАБРИКА” Ася Філіпова, представник Громадського центру управління земельними ресурсами Марк Кашинський (Франція) та інші.

Зі своїми пропозиціями виступили й українські митці. Письменник Любо Дереш розповів про “Літреактор”, який він “випробовував” на останньому ГОГОЛЬFESTі. Концепція “Літреак-

тора” включає заснування регулярних літературних семінарів на базі нового ЦСМ, де б літератори-початківці могли не лише навчатися, а й знайти однодумців. Художниця Анна Надуда запропонувала відкрити у центрі сквоти для художників, де вони б мали періодично збиратися для створення спільних проектів та обміну досвідом.

Продюсер компанії “Артхаус Трафик”, яка займається прокатом нестандартних фільмів, Денис Іванов поділився ідеєю п'ятизальнового кінотеатру з попередньою назвою “Музей кіно”. За орієнтир він зі своєю командою взяв знамениту паризьку “Синематеку”. Також Денис розповів про проект освітніх дитячих кіноабонементів, спрямованих на те, щоб навчити школярів відрізняти справжнє кіномистецтво від несправжнього.

Повна реалізація такого масштабного проекту може розтягнутися на кілька років, утім його ініціатори не виключають, що ЦСМ розпочне роботу доволі швидко. До весни має бути готовий проект, а потім відразу почнеться будівництво. В реальність подібного сценарію вірити і дизайнер Катя Бочавар, який нещодавно вдалося за три тижні підготувати виставковий майданчик на заводі, який пізніше було визнано одним із найкращих виставкових майданчиків Москви.

Зараз ініціатори Центру сучасного мистецтва ГОГОЛЬFEST шукають однодумців та інвесторів, тому відкриті до діалогу і готові розглянути різні пропозиції. А от на державну підтримку Влад Троїцький не розраховує. Вважає сподівання на те, що можновладці допоможуть стати на ноги подібному культурному проекту “божевільними”.

КОНЦЕРТИ У МУЗИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

Новий концертний сезон Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського розпочався виступом камерного оркестру Академії під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України, доцента Ігоря Андрієвського. Слухачі мали нагоду послухати камерну симфонію Д. Шостаковича, присвячену пам'яті жертв фашизму та війни і дивертисмент для струнних Б. Бартока.

Перед концертом ректор Академії, доктор мистецтвознавства, народний артист України Володимир Рожок розповів про низку акцій, що відбудуться в Академії протягом першого семестру нового навчального року.

Серед них: святкові заходи з нагоди 75-річчя кафедри духових і ударних інструментів НМАУ імені П. І. Чайковського (21—23 жовтня), Всеукраїнський конкурс піаністів серед студентів вищих навчальних закладів на здобуття премії фірми з виготовлення роялів “Бехштайн” (8—17 листопада), І Національний молодіжний Дельфійський ігри України (номінації: акордеон, баян, народний спів, естрадний спів, класичний танець, циркове мистецтво, образотворче мистецтво, акторське мистецтво, веб-дизайн, фотомистецтво) — 19—21 листопада. І це, звісно, не всі цікаві події, які проходять у концертних залах “законодавці мистецтва в освітянському просторі”.

Саме так називає свою Академію Володимир Рожок. 29 жовтня відбудеться презентація нового роялю фірми “Steinway”, який допоміг вибрати для Академії видатний російський піаніст Володимир Крайнев.

Під час урочистостей кращі студенти фортепіанного факультету Академії у супроводі студентського симфонічного оркестру виконають фортепіанні концерти Петра Чайковського.

Матеріали підготувала
Леся КОВЕРЗНЕВА

Романа КОБАЛЬЧИНЬСЬКА

16—17 жовтня 2010 р. о 12.00 у Національному музеї народної архітектури та побуту України відбудеться традиційне осіннє свято Покрови Пречистої Діви Марії.

На святі відвідувачі ознайомляться з традиціями та звичаями, пов'язаними з цим святом, зможуть поспілкуватися з народними майстрами, послухати виступи фольклорних колективів.

16 жовтня о 12.00 в експозиції “Середня Наддніпрянина” на співочому полі відбудеться “Свято козацької слави”

У програмі виступи фольклорних колективів з патріотичними піснями:

- хор “Гомін”,
- ансамбль народної пісні “Журавка”,
- чоловічий гурт “Липняни”,
- “Козаки” та ін.

На ярмарковій площі народні майстри влаштують святковий ярмарок, де відвідувачі зможуть придбати традиційні сувеніри.

17 жовтня розпочнеться з літургії в церкві святої Покрови із святочним обходом церкви і водосвяттям в експозиції “Закарпаття” — об 11.00.

З ПОКРОВОЮ БУДЬТЕ ЗДОРОВІ!

Після відправи на майдані біля церкви відбудуться виступи фольклорних колективів:

- кuartет “Лемки Києва”,
- хор “Гомін”,
- дитячий фольклорно-етнографічний хор “Левенятко”,
- народний ансамбль “Голосухи”,

- гурт “Буття”,
- народний вокальний ансамбль “Дивоцвіт”,
- гурт кобзарів та лірник із села Стрітівка,

- рoдинний дует “Благодать натхнення” (Дмитро та Ірина Головач),
- сімейний ансамбль “Родина Яницьких” — 13.30.

За традицією, під церквою та хатами із села Рекіти, Розтоки, Синевірська поляна — святковий ярмарок “кормаш”, де можна придбати ікони, рушники, свічки, традиційні святкові сувеніри. — 11.00 — 17.30.

На ярмарку “кормаш” діятиме виставка свічок — “Закарпатська трійця”. На Закарпатті побутує промисел — свічникарство. Місцеві

свічникарі відливають церковні і хатні свічки, прикрашають їх розписом. На ярмарку в майстрів із Міжгірщини можна придбати свічки: різдвяні, водохресні, громничні, великодні, спаські, весільні, хресні.

На ярмарковому майдані під церквою відвідувачі ознайомляться із храмовим печивом на виставці “Обрядове печиво” Леоніди Прончук та Ганни Бут. Відвідувачі зможуть долучитися до традиційних парубоцьких забав коло церкви у виконанні молодіжних гуртів “Пласт” і СУМ.

Свято Покрови Пречистої Діви Марії найшанованіше на честь Богородиці. Його встановлено в пам’ять чудесного врятування Царгорода від сарацинів. Таке трапилося і в нашій історії, коли Пречиста Діва врятувала славний Почаївський монастир від турків.

Запорозькі козаки, йдучи в похід, брали ікону Божої Матері, яку вважали своєю заступницею. Церква Святої Покрови була їхнім головним храмом. Для вояків УПА Матір Божа була покровителькою, тому вони щорічно урочисто відзначали це свято.

На честь Покрови в Україні заведено чимало містечок, сіл, хуторів, збудовано й освячено багато храмів.

У Музеї народної архітектури та побуту України НАН України 1974 року перевезли церкву Покрови із села Канори Закарпатської області, яку споруджено 1792 року в с. Плоскому (тепер Свалявський р-н Закарпатської обл.). Храм належить до лемківського типу церков, це традиційний зразок народної монументальної архітектури, розповсюдженої на Закарпатті у XVIII ст.

Згідно з традицією, в Музеї щороку відбудеться свято Покрови, яке розпочинається святковою літургією, обходом церкви з хоругва-

На храмі

ми та водосвяттям. Церкву на храмове свято прикрашають смерековими “китицями”, гірляндами, вінками, хрестами, рушниками, стрічками й розмальованими свічками “трійцями”.

Після служби Божої — виступи фольклорних колективів, які розпочинають лірники та кобзарі. Виконують псалми, канти на честь Богородиці.

Святковий настрій створюють, співаючи народні пісні, фольклорні гурти: “Лемки Києва”, автентичні колективи з Київщини “Ісайківські козаки”, “Лютізька левада” знайомлять відвідувачів зі звичаями козаків на свято Покрови.

Храмові традиції на Закарпатті багаті та самобутні. Так, під церквою Покрови відбувається святковий “кормаш” — ярмарок, де можна придбати вироби народних майстрів: обрядове печиво медяники, рушники, ікони, закарпатські мальовані свічки. На Закарпатті й досі побутує промисел — свічникарство. Місцеві свічникарі відливають церковні та храмові свічки, прикрашаючи їх розписом. За формою найвишуканіші свічки — “трійці”, їх виготовляють за особливою технологією.

Святкування продовжується у спілкуванні з народними майстрами на майстер-класах із виготовлення закарпатської народної і-

рашки, кераміки, лозоплетіння та народними забавами у виконанні Закарпатського, Львівського, Івано-Франківського, Лемківського земляцтва, спілок молоді (СУМ), “Пласту” та дитячого фольклорно-етнографічного театру “Левенятко” Львівського земляцтва.

Отже, під час святкування Покрови відвідувачі можуть долучитися до звичаїв і традицій, характерних для проведення храмового свята на Закарпатті, глибше пізнати особливості народної культури.

Храмове печиво

Хо́да навколо церкви

СЛОВО Прoсвітa

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ТИЖДЕНЬ КІНО ЮРІЯ ІЛЛЕНКА В КІНОТЕАТРІ “КИЇВ”

15 жовтня 2010 р. (п’ятниця)
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 18.30

16 жовтня 2010 р. (субота)
Тіні забутих предків. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

17 жовтня 2010 р. (неділя)
Криниця для спраглих. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

18 жовтня 2010 р. (понеділок)
Вечір на Івана Купала. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

19 жовтня 2010 р. (вівторок)
Білий птах з чорною ознакою. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

20 жовтня 2010 р. (середа)
Лісова пісня. Мавка. 19.00

Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

21 жовтня 2010 р. (четвер)
Легенда про княгиню Ольгу. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 22.00

22 жовтня 2010 р. (п’ятниця)
Лебедине озеро. Зона. 19.00
Молитва за гетьмана Мазепу.
Нова версія. 21.00

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Прoсвітa” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Леся КОВЕРЗНЄВА
279-49-47

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ольга МОШКОВСЬКА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Наталія АНТОНЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301241
Наклад у жовтні — 32 000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Прoсвітa” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Прoсвітa” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 4,77 грн.
на 3 місяці — 13,71 грн.

